

DE MARKT- EN PRIJSPOLITIEK IN DE NEDERLANDSE LANDBOUW

Ontwikkeling sinds 1949 en huidige stand van zaken

Woord vooraf

In 1948 maakte het Landbouw-Economisch Instituut een begin met een serie onderzoeken naar het markt- en prijsbeleid, dat wordt gevoerd in de landbouw van diverse Westeuropese staten. Nota No 59, Beschrijving en analyse van de huidige markt- en prijspolitiek op het gebied van de Nederlandse landbouw, was de eerste nota die in deze serie verscheen (1949). Hierna werd achtereenvolgens een studie gemaakt van de markt- en prijspolitiek in de landbouw van België, Zweden, Groot-Brittannië, West-Duitsland, Frankrijk, Zwitserland en Denemarken.

Inmiddels kwam de wenselijkheid naar voren de markt- en prijspolitiek in de Nederlandse landbouw opnieuw te bestuderen. Aan de ene kant is een juist inzicht in de gebezigde techniek van het markt- en prijsbeleid in onze landbouw van veel betekenis voor overheid en georganiseerd bedrijfsleven, aan de andere kant zijn vele regelingen, die in Nota No 59 werden beschreven, als gevolg van de sinds 1949 ingeslagen nieuwe koers in de landbouwpolitiek geliquideerd, terwijl de regelingen, die thans bestaan, (althans ten dele) een meer permanente betekenis zullen krijgen.

Dit rapport is op de gebruikelijke wijze ingedeeld. In hoofdstuk I worden de doeleinden van de markt- en prijspolitiek en de wijze van verwezenlijking geschetst. In hoofdstuk II, III en IV volgt een gedetailleerd overzicht van de bestaande markt- en prijsregelingen in de akkerbouw, in de veehouderij en voor groente en fruit.

Het onderzoek werd afgesloten Juni 1953.

Het onderzoek werd verricht door G. GREIDANUS, ec.drs van de afdeling Algemeen Economisch Onderzoek. Bij het verzamelen der gegevens verleenden de verschillende Bedrijfschappen hun medewerking.

De Directeur,

(Dr J. Herring)

50/10/76

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
Woord vooraf	
HOOFDSTUK I. DE DOELEINDEN VAN DE MARKT- EN PRIJSPOLITIEK EN DE WIJZE VAN VERWEZENLIJKING	1
§ 1. De gestelde doeleinden	1
§ 2. De middelen tot het bereiken der gestelde doeleinden	3
§ 3. Wettelijke basis en uitvoeringsorganen van de markt- en prijspolitiek in de landbouw	4
HOOFDSTUK II. DE MARKT- EN PRIJSPOLITIEK IN DE AKKERBOUW	6
§ 1. Marktinstututen	6
§ 2. Granen en peulvruchten	6
1. Algemene principes	6
2. Broodgraan	9
3. Voedergranen	10
4. Industriegranen	12
5. Exportregelingen	13
§ 3. Aardappelen	14
§ 4. Suikerbieten	17
§ 5. Koolzaad en andere oliezaden	18
HOOFDSTUK III. DE MARKT- EN PRIJSPOLITIEK IN DE VEEHOUDERIJ	20
§ 1. Vee en vlees	20
§ 2. Melk en zuivelproducten	23
1. Marktinstututen	23
2. Algemene principes	23
3. Consumptiemelk	27
4. Boter	29
5. Kaas	30
6. Melkproducten	31
7. Kwaliteitsregelingen in het Westen des lands	31
8. Landelijk plan ter bestrijding van tuberculose onder het rundvee	32
§ 3. .ieren	32
HOOFDSTUK IV. DE MARKT- EN PRIJSPOLITIEK VOOR GROENTE EN FRUIT	34
§ 1. Marktinstututen	35
§ 2. Marktorganisatie	35
1. Kwekers	35
2. Handel en verwerkende industrie	36
§ 3. Markt- en prijsregelingen in het binnenland	37
§ 4. Exportregelingen	40

HOOFDSTUK I

DE DOELEINDEN VAN DE MARKT- EN PRIJSPOLITIEK EN DE WIJZE VAN VERWEZENLIJ KING

Inleiding

Bij een beschrijving en analyse van de gevoerde markt- en prijs-politiek in de Nederlandse landbouw moet onderscheid worden gemaakt tussen twee elementen: de gestelde doeleinden enerzijds en de middelen tot het bereiken dier doeleinden anderzijds. De gestelde doeleinden vormen een onderdeel van de landbouwpolitiek, de middelen om deze doeleinden te bereiken kunnen worden gezien als het object van de markt- en prijspolitiek; deze heeft dus betrekking op de gebezigde techniek.

Voor een beter begrip van de achter de gehanteerde middelen liggende motieven kan een globaal overzicht vooraf van de gestelde doeleinden niet worden gemist. Ook past een enkel woord over de wettelijke basis, waarop het gevoerde beleid rust, alsmede een overzicht van de met de uitvoering der regelingen belaste organen.

§ 1. D e g e s t e l d e d o e l e i n d e n

De jaren na de oorlog tot omstreeks 1949 werden wat betreft de markt- en prijspolitiek in de landbouw gekenmerkt door een voortzetting van de markt- en prijsregelingen, die reeds gedurende de oorlogsjaren bestonden, zij het dan geheel aangepast aan de na-oorlogse omstandigheden. Sinds 1949 staat echter het streven voorop de agrarische productie zoveel mogelijk van bindende regelingen te bevrijden en het overheidsingrijpen tot die punten te beperken, waar bepaalde belangrijke doeleinden moeten worden verwezenlijkt, die zonder overheidsbemoeying bezwaarlijk kunnen worden geëffectueerd.

De Minister van Landbouw heeft deze nieuwe koers in de landbouwpolitiek in het najaar van 1948 bij de behandeling van de begroting van zijn Departement voor het dienstjaar 1949 aan de volksvertegenwoordiging bekend gemaakt. In de eerste plaats werd door de bewindsman gesteld, dat de regering de bestaanszekerheid van de boer op het goed geleide, sociaal en economisch verantwoorde bedrijf garandeerde ^x). Dit desideratum heeft sindsdien een centrale plaats in de Nederlandse landbouwpolitiek ingenomen. De omschrijving van de door de regering gegeven garantie laat nog wel ruimte open voor een aantal vragen, bijv. welk bedrijf wordt bedoeld, op welk niveau zal het bestaan worden verzekerd en hoe zal dat in de praktijk worden gedaan. In de volgende jaren heeft de Minister van Landbouw nog nadere toelichtingen verstrekt.

Verder wordt gestreefd naar een zekere bescherming van de bodemproductie. Bescherming, die gericht is op het handhaven van bestaande toestanden, kan echter nimmer een goede waarborg opleveren voor de genoemde bestaanszekerheid. Het is derhalve noodzakelijk, dat de vereiste aanpassing zo veel mogelijk wordt bevorderd. Eerst daarna is waar nodig bescherming gerechtvaardigd.

x) Memorie van Antwoord bij de Rijksbegroting voor het dienstjaar 1949, hoofdst. XI. Het woord "sociaal" werd pas een jaar later toegevoegd.

Gezien de relatieve overvloed van de factor arbeid in onze landbouw is het economisch gezien ook rationeel te streven naar een arbeidsintensieve agrarische productie. Ten einde de arbeidsproductiviteit en daarmee de beloning voor de factor arbeid zo hoog mogelijk op te voeren, is het noodzakelijk, dat een zo groot mogelijke productie-omvang wordt bereikt. De overheid spreekt in dit verband van een zo intensief mogelijk gebruik van de bodem. Uiteraard stelt deze redenering voorop, dat de geproduceerde hoeveelheden in een normale afzet tot waarde kunnen worden gebracht. In concreto vond deze gedachtengang in de afgelopen jaren zijn neerslag in het streven onze arbeidsintensieve veredelingsproductie (melk, baconvarkens, eieren) alsmede onze zeer arbeidsintensieve tuinbouw minstens op vooroorlogs niveau terug te brengen respectievelijk te behouden. Bovendien zijn dit de takken van agrarische productie, welke de meest aangewezen zijn gezien de natuurlijke omstandigheden, de ontwikkelde vakbekwaamheid en ervaring (ook op organisatorisch terrein).

Het gebrek aan harde valuta, waarmee ons land te kampen heeft, alsmede het bevorderen van een intensief gebruik van de bodem, waren voor de overheid aanleiding, naast het herstel van de veehouderij en de tuinbouw, met name te streven naar uitbreiding en intensivering van de voortbrenging van die producten, welke enerzijds bij import harde valuta kosten en anderzijds passen in het kader van de behoeften van de veehouderijsector. Zo stelde de regering zich voor ca 1/3 deel van de vooroorlogse import van voedermiddelen te vervangen door een verhoogde binnenlandse productie van het grasland en de uitbreiding van de teelt van voeraardappelen en voerbieten. De schaarste aan harde valuta is een der oorzaken, dat ook enkele andere producten een wat bevoorrechte positie innemen, zoals tarwe, koolzaad, olievlaszaad en suikerbieten.

Het tot dusverre opgemerkte had speciaal betrekking op de productierichting en de productie-omvang, die de regering in het kader van haar tegenwoordige landbouwpolitiek nastreeft. Daarnaast mag niet uit het oog worden verloren, dat de productie-omvang van de Nederlandse landbouw van die aard is, dat voor een aantal producten ook lonende afzetmogelijkheden buiten onze grenzen moeten worden gezocht. Dit dwingt de regering enerzijds te bevorderen, dat de productiekosten van de landbouw niet dermate stijgen, dat onze concurrentiekracht in het buitenland wordt geschaad; anderzijds ziet zij zich in enkele gevallen - ten einde een belangrijke markt voor de toekomst niet prijs te geven - genoodzaakt de export zo nodig zelf ter hand te nemen (bijv. uitvoer van bacon en boter naar het Verenigd Koninkrijk).

Tenslotte vormt de landbouwpolitiek een onderdeel van de algemene economische politiek. De regering is van mening, dat de belangen van de nationale economie als geheel gezien, dus inclusief die van de agrarische sector, er bij gebaat zijn als de kosten van levensonderhoud bepaalde grenzen niet overschrijden. Een vrije ontwikkeling van deze kosten zou onder de huidige omstandigheden leiden tot een stijging, hetgeen de exportkansen via de gestegen loonkosten zou benadelen. Aanvankelijk heeft men voortgebouwd op het prijspeil, zoals men dat na de oorlog in 1945 aantrof. Daar de prijzen af-boerderij echter hoger waren dan overeenkwam met genoemd prijsniveau en ook de prijzen op de wereldmarkt hier vrij veel boven lagen, was ook na de bevrijding een subsidiestelsel nog noodzakelijk.

In de loop van 1948, doch vooral in 1949, werd de subsidiëring belangrijk ingekrompen. Weliswaar is het totaalbedrag der subsidiëring ten gevolge van de devaluatie van de gulden in het najaar van 1949 tijdelijk weer belangrijk verhoogd, doch sindsdien voert de regering consequent de politiek de subsidies te verminderen. De voedselsubsidies hebben thans geen grote betekenis meer. Consumptiemelk is feitelijk het enige product, waarop nog een belangrijke subsidie rust.

§ 2. De middelen tot het bereiken der gestelde doeleinden

Het hierboven genoemde stroven van de overheid om de landbouw zoveel mogelijk van bindende regelingen vrij te maken, wordt gedragen door het verlangen om de normale economische krachten weer onbelemmerd op de agrarische productie te laten inwerken ten einde aldus te bereiken, dat de meest doelmatige productie tot stand komt. De regering beperkt zich dan ook slechts tot ingrijpen op een aantal strategische punten, aannemende dat hiermee in voldoende mate is voldaan aan haar belofte van bestaanszekerheid voor de boer op het goed geleide, sociaal en economisch verantwoorde bedrijf en dat op het overige terrein geen ongewenste gevolgen zullen optreden.

De tenuitvoerlegging van de landbouwpolitiek heeft in de achter ons liggende jaren een belangrijke verandering ondergaan. Bij de indiening van de Rijksbegroting voor het dienstjaar 1952 deelde de Minister van Landbouw mee, dat hij het met het oog op het bij de prijsvaststelling voor agrarische producten te volgen beleid gewenst achtte enkele categorieën te onderscheiden, waarvoor een bepaalde gedragslijn kon worden vastgesteld, nl.:

1. Producten, waarvan de voortbrenging uit een oogpunt van algemeen belang moet zijn gewaarborgd en waarvan de prijsvorming hagenoeg geheel door de overheid moet worden beheerst. Tot deze categorie kunnen worden gerekend: tarwe, koolzaad, suikerbieten en consumptiemelk. De prijs, welke de producent voor deze producten ontvangt (aldus de Minister), zal minstens gelijk moeten zijn aan de kostprijs, vermeerderd met een redelijke ondernemerswinst.
2. Producten, die -- voor zover niet begrepen onder de eerste categorie -- gerekend kunnen worden tot de basisproducten, welke uit hoofde van hun betekenis voor de bedrijfsuitkomsten bijzondere aandacht verdienen.
De prijsregelingen ten aanzien van deze artikelen, waarvan in het algemeen de vrije uitloop naar boven kan worden toegestaan, behoeven om deze reden geen volledige garantie in te houden. In verband met het belang van deze artikelen, zowel voor het landbouwbedrijf als voor het land zelf, zal die garantie toch zodanig moeten zijn, dat voor het gemiddelde bedrijf onder normale omstandigheden op deze producten geen verlies wordt geleden. Tot deze producten waren naar de mening van de Minister te rekenen: industriemelk, vlees, voedergranen en aardappelen.
3. Producten, waarvoor geen prijsregeling wordt ontworpen en waarvoor ook de marktrisico's geheel voor rekening komen van de producent. Dit is het geval voor vlas en karwijzaad, blauwmaanzaad, erwten en bonen, vele tuinbouwproducten, enz.

De Minister stelde geen prijsmaatregelen voor eieren in het vooruitzicht. Hij wilde zich op dit punt een beslissing voorbehouden totdat de georganiseerde landbouw accoord zou kunnen gaan met een regeling van productie en afzet.

De bovenstaande indeling is sinds het moment van haar bekendmaking misschien wat in het vergeetboek geraakt. Dit neemt niet weg, dat de feitelijke tenuitvoerlegging van de tegenwoordige markt- en prijspolitiek er in grote lijnen mee in overeenstemming is. Momenteel stelt de overheid voor tarwe en koolzaad een richtprijs vast, terwijl de prijs voor suikerbieten een afgeleide vaste prijs is (nl. van de vaste prijs voor suiker af-fabriek). Voor baconvarkens geldt een garantieprijs met die verstande, dat het Bedrijfschap voor Vee en Vlees bij het uitbetalen van deze prijs een marge van 10 ct naar boven resp. naar beneden in acht mag nemen. Voor melk wordt door de regering een minimumprijs voor de gemiddelde opbrengst van de totale melkproductie gegarandeerd. De niet genoemde producten zijn van overheidswege niet aan prijsregelingen onderworpen.

Enkele jaren geleden achtte de regering het ook nog gewenst de prijsvorming op de binnenlandse en de buitenlandse markt van elkaar gescheiden te houden. Dit werd in hoofdzaak bereikt door centrale regeringsimport van vrijwel alle belangrijke agrarische producten. Stap voor stap heeft de overheid dit beginsel echter prijsgegeven, zodat het binnenlandse prijspeil van de meeste landbouwproducten - enkele uitzonderingen daargelaten (bijv. tarwe) - thans weer overeenstemt met het prijsniveau van de wereldmarkt. Parallel hieraan loopt het streven de regeringsimporten weer over te dragen aan de vrije invoerhandel.

Volledigheidshalve dient nog te worden opgemerkt, dat het georganiseerde bedrijfsleven in enkele sectoren, waar de overheid de prijsvorming geheel heeft vrijgelaten, zelf regelingen in het leven heeft geroepen, die beschermend werken voor de producenten. Het belangrijkste voorbeeld hiervan vormen de minimum-prijsregelingen voor groenten en fruit (zie hoofdstuk IV). Maar ook bij aardappelen is het bedrijfsleven na de ernstige prijsval van oogst 1948 er toe gekomen een beschermende regeling voor de telers uit te werken (zie hierover nader hoofdstuk II).

§ 3. W e t t e l i j k e b a s i s e n u i t v o e r i n g s - o r g a n e n v a n d e m a r k t - e n p r i j s p o l i - t i e k i n d e l a n d b o u w

Alvorens in de volgende hoofdstukken over te gaan tot een bespreking van de onderdelen der gevoerde markt- en prijspolitiek, moge een enkel woord worden gewijd aan de wettelijke basis, waarop deze steunt. De verordenende bevoegdheden in het kader van onze landbouwpolitiek berusten bij een aantal overheidsorganen en Bedrijfschappen. Dit apparaat is opgebouwd op de Landbouw-Crisiswet (1933) en het Organisatiebesluit Voedselvoorziening (1941). Op het ogenblik zijn de volgende Bedrijfschappen werkzaam:

- a. Hoofdbedrijfschap voor Akkerbouwproducten (een overkoepelend orgaan, waaronder meerdere Bedrijfschappen ressorteren; zie hoofdstuk II);
- b. Bedrijfschap voor Vee en Vlees;
- c. Bedrijfschap voor Zuivel;
- d. Bedrijfschap voor Margarine, Vetten en Oliën;
- e. Bedrijfschap voor Pluimvee en Eieren;
- f. Hoofdbedrijfschap voor Tuinbouwproducten (een overkoepelend orgaan, waaronder meerdere Bedrijfschappen ressorteren; zie hoofdstuk IV).

De Bedrijfschappen hebben verordenende en uitvoerende bevoegdheden. Op grond hiervan en als uitvoerder van regeringsbesluiten hebben zij bevoegdheid met:

- a. productie en prijsvorming;
- b. verwerking en afzet;
- c. import- respectievelijk exportregelingen.

Terwijl de taak der Bedrijfschappen is gelegen in het behandelen van alle aangelegenheden, welke direct betrekking hebben op bovenvermelde punten, zijn de Hoofdbedrijfschappen voornamelijk belast met alle coördinerende werkzaamheden.

De Bedrijfschappen missen echter de bevoegdheid tot aan- en verkoop. Wanneer de regering dan ook als koper of verkoper wil optreden, doet zij dit door middel van een naast ieder Bedrijfsschap bestaand Regeringsaan- en verkoopbureau (art. 14 Organisatie Besluit Voedselvoorziening). Zo kennen wij respectievelijk:

- a. Aan- en Verkoopbureau voor Akkerbouwproducten;
- b. Vee- en Vleesaankoopbureau;
- c. In- en Verkoopbureau voor Zuivel;
- d. Centraal Bureau voor Margarine, Vetten en Oliën;
- e. Pluimvee- en Eierenaankoopbureau;
- f. Aan- en Verkoopbureau voor Tuinbouw- en Sierteeltproducten, terwijl de regering voor de invoer van voedingsproducten nog beschikt over het
- g. Voedselvoorziening Import Bureau. (In hoofdstuk II wordt de plaats, die dit bureau naast de andere Aan- en Verkoopbureaux inneemt, nader uiteengezet.)

Alle agrarische producten vallen onder de bovengenoemde wet, zowel producten met geleide prijsvorming als producten met vrije prijsvorming.

Daar de middelen om in een gegeven geval een bepaald effect te bereiken zeer uiteenlopen al naar de aard van het product, het moment van ingrijpen en het verwerkingsstadium waarbij het ingrijpen moet plaatsvinden, is het niet mogelijk algemene richtlijnen vast te stellen volgens welke deze organen kunnen handelen. De oplossing in ieder geval verschilt met de omstandigheden en komt tot stand na overleg met vele betrokkenen over de gedragslijn, die in een bepaald geval het beste kan worden gevolgd.

De mogelijkheid om ten aanzien van alle producten in te grijpen betekent, dat er slechts een gradueel verschil bestaat tussen producten, waarvan de prijsvorming en de handel zijn "vrijgegeven" en producten, waarvoor nog prijsregelingen en/of handelsregelingen bestaan. Zogenaamde vrije producten of prijzen kunnen te allen tijde weer binnen de kring der regeling worden getrokken, zodra de regering van mening is dat zich een ongewenste toestand voordoet of dreigt voor te doen.

HOOFDSTUK II

DE MARKT- EN PRIJSPOLITIEK IN DE AKKERBOUW

§ 1. Marktinstellingen

De maatschappijen, welke de regering noodzakelijk acht ten aanzien van de markt- en prijspolitiek voor akkerbouwproducten, worden uitgevoerd door het Hoofdbedrijfschap voor Akkerbouwproducten (H.B.A.). Hieronder ressorteren de Bedrijfschappen voor Granen, Zaden en Peulvruchten; Zaaizaad en Pootgoed; Veevoeder; Aardappelen; Suiker; Vlas en Hennep; Hooi, Stro en Ruwvoeder; Griend en Riet.

Het H.B.A. is ingesteld op basis van het Organisatie-besluit Voedselvoorziening 1941 bij beschikking van de Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij van 30 Maart 1942. Het heeft verordenende bevoegdheid op het gebied van de afzet, de handel, de be- of verwerking en de in- en uitvoer van alle onder haar ressorterende producten. Het Aan- en Verkoopbureau voor Akkerbouwproducten (A.V.A.) is het commerciële orgaan van het H.B.A. Indien door één der Bedrijfschappen, die onder het Hoofdbedrijfschap ressorteren, prijsregelend optreden op de binnenlandse markt noodzakelijk wordt geacht, fungeert het A.V.A. als opkoperende en verkoperende instantie. Dit geschiedt in de eerste plaats ten aanzien van die producten, waar een gebonden prijsvorming voor bestaat (tarwe, koolzaad en olievlaszaad). Het A.V.A. gaat voor deze producten in de binnenlandse markt, aangezien het Bedrijfschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten in dit opzicht een drieledige taak heeft, te weten:

- a. Effectuering van de vastgestelde telersprijzen.
- b. Zorg te dragen, dat de verwerkende industrie de inlandse tarwe en het koolzaad tegen ten hoogste de telersprijs plus handelsmarge tot haar beschikking krijgt.
- c. Te zorgen, dat de inlandse tarwehandel niet met opslagmoeilikheden komt te zitten.

Daarnaast kan het A.V.A. ook aankopen verrichten van andere producten, waarvan de prijsvorming officieel niet meer geregeld is, doch waar het gewenst wordt geacht, dat over een reservevoorraad wordt beschikt dan wel voorkomen moet worden, dat de prijs daalt beneden het gewenste peil. Voorts dient hier melding te worden gemaakt van de in 1945 opgerichte Stichting Voedselvoorziening Import Bureau (V.I.B.). Deze overheidsinstantie verricht de import op voedselvoorzieningsgebied, voor zover deze nog niet is vrijgegeven aan de particuliere handel. Voorheen droeg het V.I.B. de geïmporteerde granen steeds over aan het A.V.A., dat ze dan verder aan de binnenlandse handel verkocht. Het V.I.B. had dus geen bemoeienis met het binnenland. Dit geschiedt thans niet meer. Het V.I.B. geeft de importgranen rechtstreeks door. Ambtelijk is het V.I.B. alleen verantwoording schuldig aan de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening. De administratie en het personeel deelt het V.I.B. geheel met het A.V.A.

§ 2. Granen en peulvruchten

1. Algemene principes

De overheid bedient zich in de sector der granen en peulvruchten van de volgende middelen ter bereiking van de in het raam der landbouwpolitiek gestelde doeleinden:

- a. Voor tarwe geldt een richtprijs, de prijzen van de voedergranen en van de peulvruchten werden met ingang van oogst 1949 vrijgegeven.

- b. Voor tarwe bestaat een inleveringsplicht, voor de voedergranen en peulvruchten in beginsel niet. Voor oogst 1951 en 1952 vielen haver en gerst op de kleigronden onder de zgn. koppelingenregeling, hetgeen inhield, dat van deze producten 2.500 kg per ha tegen een vaste prijs moest worden ingeleverd, voor zover de betaalde oppervlakte de met tarwe bebouwde oppervlakte te boven ging.
- o. Het brood wordt praktisch niet meer gesubsidieerd.
- d. De invoer van brood- en voedergranen is nog in regeringshanden. Vooruitlopend op het herstel van de vrije invoerhandel in voeder- en industriegranen, dat op korte termijn te verwachten is, werd in het najaar van 1952 aan de verwerkende industrieën in de consumptiesector de mogelijkheid gegeven hun importen zelfstandig te verrichten. De invoer van peulvruchten, e.d. geschiedt door de particuliere handel.
- e. De uitvoer van peulvruchten, zaaigranen en landbouwzaden is vrij en wordt door de overheid bevorderd. De uitvoer van granen, die aanvankelijk nog aan beperkende bepalingen was onderworpen, wordt sinds het vorige jaar steeds meer toegestaan.

De richtprijs voor tarwe bedraagt f. 26,- per 100 kg voor oogst 1952 en 1953. Deze prijs geldt voor tarwe van gezonde doorsneekwaliteit met een vochtgehalte van 17%, bij levering franco pakhuis handelaar. Teneinde een redelijke spreiding in de levering te stimuleren en de bewaring van tarwe, welke voor directe voorziening niet nodig is, zowel voor telers, handelaren als verwerkers, mogelijk te maken, is bovenstaande telersprijs gedurende het seizoen niet in alle maanden gelijk, doch is hieraan de vorm van een "staffelprijs" gegeven. Zo loopt de tarweprijs van oogst 1952 op van f. 25,20 in Augustus 1952 tot f. 26,80 in April 1953 (maandelijkse verhoging van 20 ct).

Voor tarwe is een leveringsplicht van kracht. De aflevering geschiedt via de normale handelskanalen tegen afgifte van een bewijs, dat de hoeveelheid aangeeft. Aan het eind van het jaar wordt door de Plaatselijke Bureauhouder aan de hand van de opgave van het met tarwe bebouwde areaal voor de Mei-inventarisatie van het C.B.S. gecontroleerd of aan de afleveringsplicht is voldaan x). Voor tarwe geldt bovendien een vervoer- en verwerkingsverbod. Het vervoer moet gedekt zijn door een geleidebiljet en voor de verwerkende industrie is een melangevoorschrift van kracht (meng- en maalgebod binnen- en buitenlands graan). Op deze wijze tracht de overheid de vastgestelde telersprijs voor tarwe te effectueren.

Daar Nederland ongeveer 40% van het totale verbruik aan granen zelf produceert moet er een belangrijke import plaatsvinden. Deze import geschiedt nog steeds centraal door de overheid. De eerste jaren na de oorlog konden voor de centralisatie de volgende redenen worden aangevoerd:

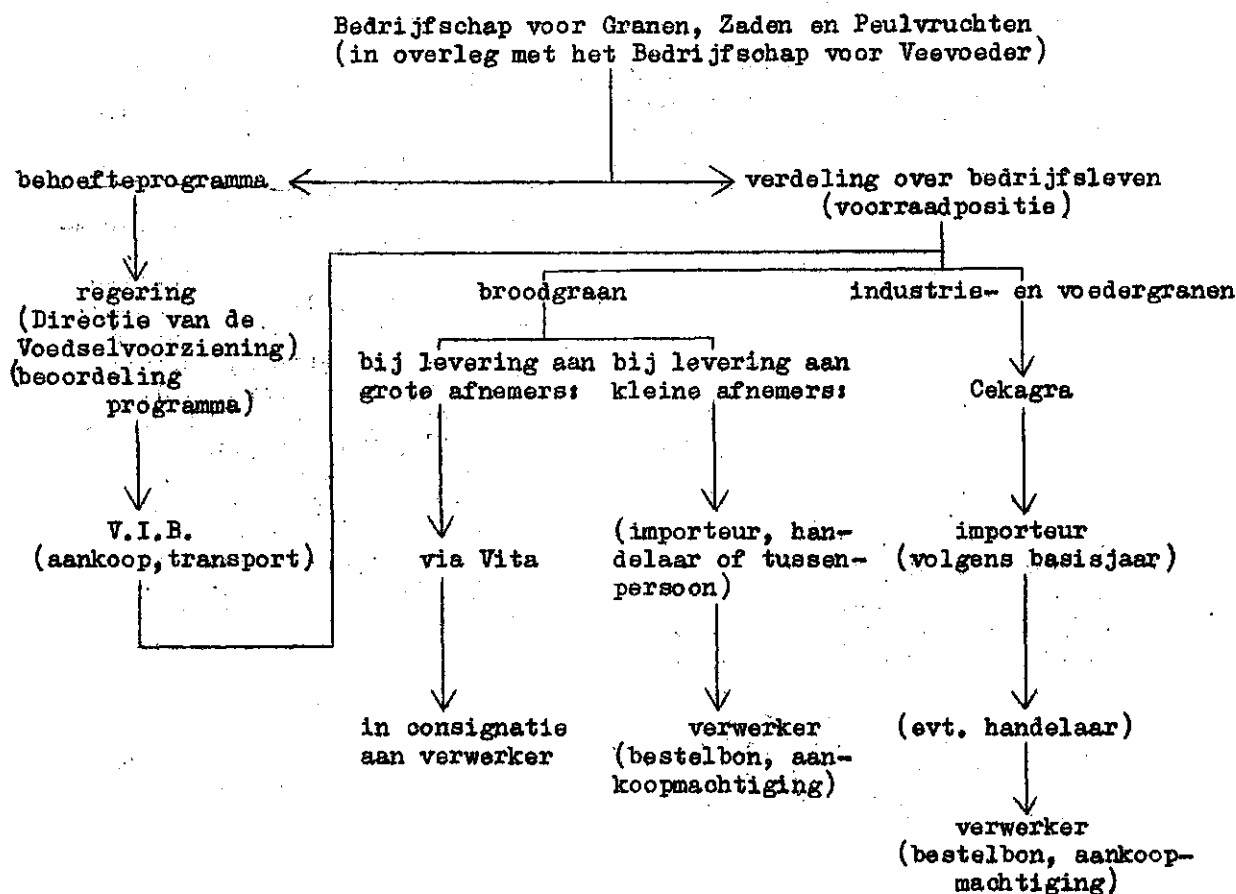
- a. schaarste aan buitenlandse betaalmiddelen;
- b. het bestaan van gecentraliseerde export uit een aantal landen;
- c. bepaalde aankopen, hoewel commercieel minder aantrekkelijk, waren om handelspolitieke redenen toch noodzakelijk;
- d. verscheppingsmoeilijkheden worden gemakkelijker opgelost, indien alle import door één instantie wordt beoordeeld;

x) In de kleigebieden geldt een dorsregeling en moet de hoeveelheid tarwe, welke bij het dorsen wordt verkregen op een dorsbriefje worden genoteerd. In de overige gebieden geldt een aanslagregeling. De Plaatselijke Bureauhouder controleert, of de aan de handel afgeleverde hoeveelheid en de voor eigen gebruik toegewezen hoeveelheid tezamen overeenstemmen met de opbrengst, welke bij het dorsen is verkregen resp. met de aanslag, welke aan de teler is opgelegd.

- e. de noodzaak van prijscontrole in het binnenland;
- f. het bestaan van een toewijzingssysteem in het binnenland;
- g. het bestaan van importrestricties voor bepaalde grondstoffen, enz.

De laatste jaren kan, met name ten aanzien van de voeder- en industriegranen, geen grote betekenis meer aan deze argumenten worden gehecht; ze zijn alle erg verzwakt. De regering handhaafde de centrale import tot dusver voornamelijk om wille van de veevoederregeling (welke inmiddels is opgeheven) en omdat zij om welke reden dan ook de beschikking wenste te hebben over een zekere graanvoorraad. Afgezien van deze beide redenen was er echter alles voor te zeggen om de vrije importhandel weer te herstellen. Daarmee zou tegelijkertijd de belangrijke functie van Rotterdam als transiethaven worden hersteld. En tevens zou, doordat de inmiddels sterk verouderde contingentering van de verdeling der importgranen over de importeurs op basis van hun vooroorlogse omzetten zou komen te vervallen, tot meer gezonde toestanden kunnen worden gekomen. Het is reeds bekend, dat het herstel van de particuliere importhandel van voeder- en industriegranen op korte termijn kan worden verwacht.

De invoer der granen door de regering geschiedt, kort samengevat, als volgt:
Het Bedrijfschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten treedt coördinerend op en stelt in overleg met het Bedrijfschap voor Veevoeder een behoefteprogramma samen. Het ontwerpt tevens een verdeling over de verschillende sectoren van het bedrijfsleven. Dit programma wordt aan de regering (Directie van de Voedselvoorziening) ter beoordeling voorgelegd. Na verkregen machtiging kan het V.I.B. tot aankoop overgaan. De geïmporteerde industrie- en voedergranen worden vervolgens aan het Centraal Kantoor voor de Graanhandel (Cekagra) overgedragen; het geïmporteerde broodgraan (tarwe) wordt voor zover het verkopen aan grote afnemers betreft (grootindustrie) in consignatie geleverd via de Vereniging van Inheemse Tarweafnemers (Vita), partijen voor kleine afnemers bestemd (dorpsmaalderijen, kleinindustrie) verkoopt het V.I.B. direct aan de betrokkenen; hierbij wordt in het algemeen echter een importeur, een handelaar of een tussenpersoon ingeschakeld. De aan het Cekagra en de Vita overgedragen importen lopen verder gewoon via de normale handelskanalen. Het Cekagra levert de industrie- en voedergranen door aan de individuele importeurs op basis van een contingentering, welke is opgesteld aan de hand van de verdeling der omzetten in een vooroorlogs basisjaar. De granen vervolgen hun weg door levering van de importeurs - hetzij rechtstreeks, hetzij via de tussenhandel - aan de verwerkers. De tarwe, welke aan de Vita is overgedragen, wordt door deze vereniging doorgegeven aan de meelfabrikanten. Schematisch kan de gang van zaken bij import als volgt worden weergegeven:

De verdere weg van het graan tot de uiteindelijke consument zal voor het broodgraan, de voedergranen en de industriegranen afzonderlijk worden beschreven.

2. Broodgraan

De importtarwe, welke het V.I.B. aan de maalderijen levert, en de inlandse tarwe worden verwerkt tot griesmeel, patentbloem, Zeeuwse bloem, zgn. W-bloem, ongebuild tarwemeel en zgn. A-bloem. W-bloem is bestemd voor het bakken van het fijne witbrood (ook wel blank brood genoemd); het is zuivere tarwebloem met een uitmalingspercentage niet lager dan 75%. De A-bloem is de grondstof voor het goedkopere volkswitbrood; het is tarwebloem met een uitmalingspercentage niet lager dan 84%. In de voorbije jaren werd aan de A-bloem nog een bepaald percentage roggemeel en aardappelmeel en zelfs enige tijd maïsbloem toegevoegd. Dit is thans niet meer het geval. De A-bloem bestaat tegenwoordig dus ook uitsluitend uit tarwebloem. De graanmelange van de W-bloem en de A-bloem is eveneens gelijk. Het ongebuilde tarwemeel is bestemd voor het bakken van het volkshruinbrood (uitmalingspercentage van 100%). Griesmeel en patentbloem zijn tarwebloemsoorten niet lager uitgemalen dan 72%, Zeeuwse bloem is bloem van zachte tarwe niet lager uitgemalen dan 75%.

De meelfabrieken krijgen zowel de binnenlandse als de buitenlandse tarwe ter beschikking op basis van dezelfde calculatieprijs. Genoemde prijs ligt boven de telersprijs voor de inlandse tarwe vermeerderd met een handelsmarge. Vandaar dat de meelfabrieken bij aanwending van binnenlandse tarwe een heffing moesten afdragen ten bedrage van genoemde calculatieprijs minus (telersprijs + handelsmarge). De calculatieprijs ligt beneden de gemiddelde importprijs. In verband met de gunstige prijzen, waartegen het V.I.B. het laatste jaar de importtarwe heeft kunnen aankopen (binnen en buiten de internationale tarwe-overeenkomst) kan wel worden gesteld, dat het brood de laatste tijd niet meer wordt gesubsidieerd. Deze gunstige situatie kan uiteraard veranderen, indien de prijzen waartegen tarwe wordt geïmporteerd stijgen. Momenteel wordt het verlies, hetwelk het V.I.B. bij de afgifte van de geïmporteerde tarwe lijdt, vrijwel geheel gecompenseerd door de baten van de heffing op de inlandse tarwe.

De meelprijzen af-fabriek zijn vrij. De onderlinge verschillen worden slechts bepaald door de mate van uitmaling. Alleen voor het volkswitbrood en het volksbruinbrood zijn nog maximum- en minimum-consumentenprijzen van kracht (variërend per rayon). De maximumprijs beschermt de consument tegen prijsopdrijving, de minimumprijs is bedoeld om ongezonde concurrentie tussen de bakkers te weren. Toen de bovenschreven regeling 24 November 1952 inging, heeft de meel-industrie zich tegenover de Minister bereid verklaard de bakkers naar behoefte steeds van A-bloem te zullen voorzien tegen een prijs, die het mogelijk maakt volkswitbrood tegen de gestelde maximumprijs aan de consument af te leveren. De resp. maximum- en minimumprijzen zijn voor het volkswitbrood en het bruinbrood gelijk.

3. Voedergranen

Het V.I.B. geeft de geïmporteerde voedergranen via het Cekagra door tegen door de overheid gefixeerde prijzen. Deze prijzen waren voorheen zodanig gesteld, dat de export der veredelingsproducten op de wereldmarkt mogelijk bleef. Of de desbetreffende prijzen een heffing of een subsidie inhielden, hing geheel af van de importprijzen der voedergranen. Dit geldt thans niet meer. Na het opheffen van de veevoederdistributie per 28 April 1953 werd, vooruitlopend op het herstel van de particuliere importhandel, een regeling van kracht, waarbij de verkoopprijzen van het V.I.B. wekelijks worden aangepast aan het prijsverloop op de wereldmarkt.

De importeurs, die de voedergranen via het Cekagra betrekken, verkopen ze op hun beurt aan de mengvoederfabrieken, de grossiers of de kleinhandelaren. Er geldt een maximum-importeursmarge van f. 0,65 per 100 kg, verder is de prijsvorming vrijgelaten. De verdeling over de importeurs berust nog steeds op een vooroorlogse basis (ze geschiedt nl. op basis van hetgeen de importeurs in de jaren 1936 t/m 1938 c.i.f. hebben ingeklaard).

In de jaren aan oogst 1949 voorafgaande was de prijsvorming van de binnenlandse voedergranen evenals die van de geïmporteerde voedergranen gebonden. Medio 1949 achtte de regering de tijd evenwel rijp om de prijsvorming der inlandse granen vrij te laten en in overeenstemming te brengen met de in het najaar van 1948 afgekondigde nieuwe koers in de landbouwpolitiek. De bestaande richtprijzen kwamen voor oogst 1949 te vervallen, de inleveringsplicht voor inlandse granen (behalve die voor tarwe) werd opgeheven en de rantsoeneringsvoorschriften voor inlandse granen werden ingetrokken

Hierbij ontstond een toestand, waarbij

- a. niet meer direct in de prijsvorming van de binnenlandse veevoedergewassen (voedergranen, peulvruchten, aardappelen en voederbieten) werd ingegrepen;
- b. met uitzondering van tarwe de handel in en de aanwending op het eigen bedrijf van inlandse veevoedergewassen niet langer aan beperkende bepalingen was gebonden;
- c. alle geïmporteerde granen, eiwitvoerders (veekoeken en dierlijke eiwitten), graanafvallen, alsmede de in het binnenland geproduceerde eiwitvoerders tegen bepaalde prijzen aan de mengvoederfabrikanten moesten worden afgeleverd en gerantsoeneerd bleven. Daarenboven werd voor dit importvoeder een rantsoeneringssysteem van kracht, waarbij de grootte van de voedertoewijzingen niet langer alleen afhankelijk was van het aantal dieren, dat op het bedrijf voorkwam, maar ook van het bedrijfstype.

Er werden aan het kleine en middelgrote intensief gevoerde veredelingsbedrijf en het zuivere weidebedrijf grotere rantsoenen toegekend, omdat deze bedrijven de mogelijkheid misten hun eigen voederproductie belangrijk op te voeren. Door het toewijzen van beperktere rantsoenen aan de bedrijven, welke hun voederproductie wél konden uitbreiden, hoopte de regering bovendien de binnenlandse (ruw)voederproductie te stimuleren. Dit werd slechts ten dele bereikt. Wel was het gevolg van de nieuwe politiek, dat de prijzen der voedergranen op de binnenlandse markt erg opliepen. Teneinde een ongewenste productieverhuizing ten gunste van de voedergranen (en in het bijzonder ten nadele van de tarwe, maar ook ten nadele van de hakvruchten) te voorkomen, stelde de regering te beginnen met oogst 1951 op de kleigronden weer een beperkte inleveringsplicht voor gerst en haver in. Bepaald werd, dat van de oppervlakte gerst en haver, voor zover deze (bij elkaar samengeteld) de met tarwe betaalde oppervlakte te boven ging 2.500 kg per ha moest worden ingeleverd tegen een vaste prijs van f. 22,25 per 100 kg, welke prijs aanzienlijk lager was dan de toenmalige prijzen op de binnenlandse markt. Deze prijs is niet gewijzigd. De telers, die onder deze inleveringsplicht vallen, krijgen een aanslag op basis van de Mei-inventarisatie van het C.B.S. en moeten leveren aan een erkende handelaar, die op zijn beurt doorlevert aan de verwerkende industrie. Evenals bij de tarwe oefent de Plaatselijke Bureauhouder controle uit of aan de leverplicht wordt voldaan. Genoemde regeling wordt voor oogst 1953 niet meer ten uitvoer gelegd.

Afgezien van de verplichte inlevering van gerst en haver op de kleigronden was de prijsvorming op de binnenlandse markt der voedergranen geheel vrij. Hetzelfde geldt, zoals vermeld, voor de peulvruchten.

Tijdens de rantsoenering ontvingen de verbruikers van de gerantsoeneerde voedergranen op basis van de criteria, welke aan deze distributie ten grondslag waren gelegd, veevoederbonnen en op deze bonnen konden zij de betrokken voeders bij de handel betrekken. De criteria, welke de laatste jaren aan de verdeling ten grondslag lagen, waren in beginsel nog dezelfde als in 1949. Teneinde een rationele veevoeding te bevorderen werden op de bonnen uitsluitend mengvoerders afgeleverd.

In 1952 hebben de vrije prijzen van de binnenlandse voedergranen zich soms beneden de gebonden prijzen van de gerantsoeneerde importgranen bewogen en dit wees er op, dat de noodzaak van de rantsoenering langzamerhand tot het verleden ging behoren.

In het najaar van 1952 bleek de regering nog niet bereid de bestaande veevoederregeling af te schaffen en de markt geheel vrij te geven. Een half jaar later bleek zij echter wel bereid deze beslissing te nemen. De veevoederdistributie werd per 28 April 1953 volledig opgeheven.

In tegenstelling tot de invoer der voedergranen is de invoer van enkele substituten zoals bijv. van tapioca en manioc in particuliere handen. (Dit is geschied in het kader van de liberalisatiepogingen van de O.E.E.C.) Hetzelfde geldt voor de invoer van nagenoeg alle peulvruchten, voederpeulvruchten en Johannusbrood.

4. Industriegranen

De regelingen, welke hieronder worden beschreven, betreffen de gerst bestemd voor de gortpellerijen en voor de mouterijen en de brouwerijen, de haver voor de havermoutfabrieken, de maïs voor de maïszetmeelfabrieken en de rogge, gerst en maïs voor de moutwijn- en de gist- en spiritusfabrieken.

Ook ten behoeve van de voorziening van deze sector geschiedt de import der granen door het V.I.B. Op dezelfde wijze als bij de voedergranen geeft het V.I.B. de geïmporteerde industriegranen via het Cekagra door aan de importeur.

De vastgestelde prijzen, waartegen het V.I.B. de geïmporteerde industriegranen afgeeft, verschillen al naar gelang het eindproduct wordt geëxporteerd of op de binnenlandse markt wordt afgezet. In het eerste geval vormt de dollarmarkt de basis van de V.I.B.-prijs, waarmee wordt bereikt, dat de exportindustriën kunnen concurreren op de wereldmarkt. In dit geval verkoopt het V.I.B. ook op termijn. De kopers dragen dan volledig het prijsrisico, terwijl het V.I.B. zich desgewenst van dit risico kan ontdoen door op het moment, dat de transactie met de koper in het binnenland wordt afgesloten, de betreffende hoeveelheden op de wereldmarkt tegen de termijnnotering te kopen. Waar de V.I.B.-prijzen gebaseerd zijn op de wereldmarkt, ligt het voor de hand, dat zij frequent worden herzien. Dit systeem heeft tot volle tevredenheid gewerkt.

In het tweede geval (voorziening voor het binnenland) worden de verkoopprijzen van het V.I.B. gedeeltelijk gebaseerd op de wereldmarkt in "harde" valuta en voor het overige gedeelte op de prijzen van de "zachte"-valutamarkt, nl. gerst en haver 20% harde valuta en 80% zachte valuta, maïs 80% harde valuta en 20% zachte valuta. Het percentage harde valuta voor maïs is vrij hoog gesteld in verband met het feit, dat Nederland de laatste jaren voor wat dit product betreft vrijwel uitsluitend op import uit de Verenigde Staten was aangewezen.

Voor de industriegranen geldt een maximum-importeursmarge van f. 0,30½ per 100 kg. De prijsvorming in de verdere stadia is geheel vrij. De onderlinge concurrentie der fabrieken zorgt er wel voor, dat de prijzen niet te hoog oplopen.

De voorziening van de industriegranen is in het najaar van 1952 in die richting voege soepeler gemaakt, dat het bedrijfsleven de mogelijkheid is gegeven deze granen ook buiten het V.I.B. om zelfstandig in het buitenland aan te kopen. Het is duidelijk, dat deze maatregel een aanloop vormt naar het herstel van de vrije importhandel.

De export der eindproducten is alleen toegestaan als de grondstoffen zijn ingevoerd dan wel tegen wereldmarktprijs van het V.I.B. zijn betrokken, dit om te verhinderen dat de export plaatsvindt beneden het prijsniveau op de wereldmarkt, indien het prijspeil van de binnenlandse granen beneden het wereldmarktprijsniveau mocht dalen.

Aankoop op de binnenlandse markt ten behoeve van de binnenlandse voorziening is steeds toegestaan ongeacht het prijspeil van de binnenlandse granen.

De bedrijven, welke de verplicht geleverde binnenlandse gerst of haver verwerken, zijn een heffing verschuldigd. Door deze heffing worden de prijzen van deze granen op het wereldmarktniveau gebracht. Voor brouwergerst ontvangen de telers een behoorlijke premie; deze draagt een aflopend karakter ten einde aflevering in de eerste maanden na de oogst te bevorderen. De premie wordt in mindering gebracht van de heffing.

De verwerkende industrieën zijn alle in administratie bij het Bedrijfschap. Al naar hun behoefte krijgen zij in het kader van een bevoorradingsstelsel aankoopmachtigingen, waarmee zij zich tot de importeurs kunnen wenden.

5. Exportregelingen

Ten aanzien van de uitvoer van granen, zaden en peulvruchten bestaan tegenwoordig de volgende regelingen.

De export van zaaigranen, peulvruchten en landbouwzaden als karwijzaad, moster'zaad, blauwmaanzaad en kanariezaad is vrij. Wel is de exporteur van zaden gebonden aan minimum-exportprijzen, welke wekelijks worden vastgesteld op basis van de binnenlandse beursnotering. Tevens gelden er voor de export van de genoemde zaden kwaliteitsvoorschriften al naar gelang het land van bestemming (drie kwaliteiten). Voor de uitvoer van peulvruchten gelden geen minimum-exportprijzen; wel kwaliteitsvoorschriften, doch ongeacht het land van bestemming.

De export van zaaigranen is geheel vrij. Er gelden geen minimum-exportprijzen voor. Wel rust er op de uitvoer van zaai-tarwe een heffing. Deze is bedoeld om het nadelige prijsverschil tussen de binnenlandse tarweprijs en de wereldmarktprijs goed te maken.

De uitvoer van granen (excl. zaaigranen) en van oliezaden is in beginsel niet vrij. Soms wordt de uitvoer van granen evenwel toegestaan als compensatietransactie. In dat geval moet de export worden gedekt door een graanimport, waarvan de intrinsieke voederwaarde tenminste opweegt tegen die van het Nederlandse exportquantum. Op deze wijze vond er in 1952 een belangrijke export van haver plaats. De eis van compensatie wordt echter al niet meer voor alle graanexporten gesteld. In 1952 werd er een belangrijke hoeveelheid rogge uitgevoerd, waar geen andere graaninvoer tegenoverstond. De uitvoer van brouwergerst wordt ook eenzijdig toegestaan. Verder wordt - om bestaande commerciële relaties niet te verbreken - de export van een gering contingent koolzaad toegestaan.

In het voorgaande werd reeds vermeld, dat de uitvoer van eind-producten van industriegranen slechts dan is toegestaan, indien en voor zover de industriegranen op basis van de wereldmarktprijs zijn betrokken.

§ 3. A a r d a p p e l e n

De markt- en prijspolitiek voor aardappelen valt uiteen in een drietal onderdelen, nl. voor consumptieaardappelen, fabrieksaardappelen en pootaardappelen.

Consumptieaardappelen

De prijsvorming van en de handel in consumptieaardappelen is geheel vrij. Dit geldt ook voor de export. Sinds 1950 vindt er geen centrale export meer plaats.

Het Bedrijfschap voor Aardappelen, dat onder toezicht van de overheid de markt- en prijsregelingen in deze sector instelt en ten uitvoer legt, beschikt echter over middelen om te verhinderen, dat de prijzen bij een overvloedig aanbod te veel dalen en bij een krap aanbod te hoog oplopen.

Om het eerste doel te bereiken werd in 1950 een afzonderlijk Egalisatiefonds Consumptieaardappelen ingesteld. De middelen voor dit fonds werden geput uit een areaalheffing en een heffing bij export. De opzet is, de telers bij een voor hen minder gunstige prijsvorming de mogelijkheid te geven (leverings)contracten te sluiten met een daartoe in het leven geroepen Stichting voor In- en Verkoop van Aardappelen (S.I.V.A.). Het financiële risico van de verdere afzet zal worden gedragen door de middelen bijeengebracht in het Egalisatiefonds. De overheid bleek bovendien bereid tot een maximum van f. 10 miljoen per jaar voor de helft in de verliezen van de S.I.V.A. te participeren. Deze politiek is in de volgende jaren gecontinueerd. De areaalheffing ten bate van het Egalisatiefonds bedroeg voor oogst 1952 f. 30,- per ha. Bovendien geldt er ten bate van het Egalisatiefonds een exportheffing op aardappelen (oogst 1952 f. 0,25 per 100 kg). Van deze exportheffing wordt 20% afgedragen aan de Stichting voor de Bewaring en Onderzoek van Aardappelen (d.i. een wetenschappelijk onderzoeksinstituut voor aardappelen).

Indien de prijsontwikkeling op de binnenlandse markt hiertoe aanleiding geeft, maakt het Bedrijfschap voor Aardappelen onder goedkeuring van het Ministerie en in overleg met het bedrijfsleven ieder jaar de voorwaarden bekend, onder welke de telers consumptieaardappelen ten verkoop aan de S.I.V.A. kunnen aanbieden. De bekendgemaakte aankooprijzen vormen dan een bodem in de markt. De S.I.V.A. tracht op haar beurt een afzetmogelijkheid voor de haar aangeboden partijen aardappelen te vinden (bijv. verkoop als veevoer, voor aardappelmeelfabricage, etc.). De verliezen, welke hierbij worden geleden, worden voor de helft gedekt uit het bovengenoemde Egalisatiefonds; de andere helft werd tot dusver door de regering gedragen.

In 1950 en 1951 gold deze regeling alleen voor de consumptieaardappelen, met ingang van oogst 1952 is zij voor wat de areaalheffing betreft uitgebreid tot de fabrieksaardappelen. De areaalheffing van f. 30,- gold dit seizoen (oogst 1952) dan ook voor alle aardappelen met uitzondering van de percelen beteeld met vroege aardappelen als bedoeld in de tuinbouwteeltvergunning en de percelen beteeld met pootaardappelen. Bovendien werd in de zand- en veengebieden een aftrek van 1 ha toegepast. Het Egalisatiefonds Consumptieaardappelen werd tegelijkertijd omgedoopt in Egalisatiefonds Aardappelen, hetwelk is onderverdeeld in twee fondsen, nl. een Fonds Consumptieaardappelen en een Fonds Fabrieksaardappelen.

Het herstel van de vrije exporthandel betekende ook een herstel van de vrije prijsvorming in deze sector van de markt. Om evenwel te voorkomen, dat bepaalde exporteurs de dupe zouden worden van de invoerpolitiek der afnemende landen werd in 1950 een exporteursfonds ingesteld. De middelen voor dit fonds worden

geput uit een heffing op de export van alle aardappelen (f. 0,50 per 100 kg) excl. pootaardappelen en voederaardappelen. Na afloop van elk jaar worden de revenuen van het fonds wederom onder de exporteurs verdeeld, echter in die zin, dat de exporteurs, die in vergelijking tot enkele voorafgaande basisjaren in % van het totaal minder hebben geëxporteerd, naar rato een hogere uitkering per 100 kg krijgen, terwijl de exporteurs, die in vergelijking tot de voorafgaande jaren in % van het totaal meer hebben geëxporteerd, naar rato een geringere uitkering per 100 kg ontvangen. Op die wijze meent men de exporteurs, die in meerdere of mindere mate het slachtoffer worden van de contingenteringspolitiek der invoerlanden (waarbij vaak voorrang wordt verleend aan de lage offertes), enigszins schadeloos te stellen. Ook deze politiek is in de jaren 1951 en 1952 gecontinueerd. De heffing bedraagt nog f. 0,50 per 100 kg.

Fabrieksaardappelen

Fabrieksaardappelen zijn bestemd voor de verwerking tot aardappelmeel en andere derivaten. Sinds oogst 1952 is de areaalheffing ten bate van het Egalisatiefonds Aardappelen eveneens van toepassing op de fabrieksaardappelen, de exportheffing bestond reeds eerder. (Er is tot dusver nog geen beslissing genomen op welke wijze de aldus verkregen middelen zullen worden aangewend.) De verdere regelingen voor consumptieaardappelen en fabrieksaardappelen lopen echter niet parallel. De prijsvorming van fabrieksaardappelen is vrij. Fabrieksaardappelen kunnen evenwel niet ter overname aan de S.I.V.A. worden aangeboden.

Nederland heeft een belangrijke uitvoer van aardappelmeel. De voornaamste invoerlanden zijn Engeland en West-Duitsland. Normaliter vindt er geen grote uitvoer van fabrieksaardappelen plaats. De politiek ten aanzien van de uitvoer van fabrieksaardappelen naar West-Duitsland, die momenteel wordt gevoerd, is een gevolg van het invoerrecht, dat Duitsland op de geliberaliseerde invoer van aardappelmeel heeft ingesteld. Om te voorkomen, dat als gevolg van deze Duitse maatregel West-Duitsland met behulp van fabrieksaardappelen uit Nederland goedkoper aardappelmeel kan fabriceren dan het meel, dat uit Nederland wordt geïmporteerd - waardoor dit meel een onjuiste concurrentie van de Nederlandse grondstof zou ondervinden - heeft het Bedrijfschap in het belang van de aardappelmeelindustrie hier te lande met ingang van oogst 1952 een speciaal uitvoerrecht op de export van fabrieksaardappelen naar Duitsland ingesteld.

De regeling van het exporteursfonds, die in het voorgaande voor de uitvoer van consumptieaardappelen werd beschreven, geldt op analoge wijze voor de uitvoer van fabrieksaardappelen. De uitvoer van fabrieksaardappelen is, zoals vermeld, echter niet belangrijk.

Pootaardappelen

De regeling voor pootaardappelen vertoont verschillende trekken van overeenkomst met die voor de consumptieaardappelen.

Handel en prijsvorming zijn vrij. Jaarlijks worden evenwel door het Bedrijfschap voor Zaaizaad en Pootgoed voor Akker- en Weidebouw in overleg met het bedrijfsleven minimumprijzen voor pootaardappelen vastgesteld. Deze minimumprijzen zijn ingedeeld naar ras en maat en gebaseerd op de kale kostprijs. De telers kunnen hun product - indien zij dit wensen - tegen de vastgestelde minimumprijs (+ bewaarloon) aan de Stichting Overname Pootaardappelen (Stopa, opgericht 1951) ten verkoop aanbieden. Na een bepaalde datum (1 Maart) wordt ook de handel hiertoe in de gelegenheid gesteld.

Sinds 1947 bestaat er ook een Egalisatiefonds Pootaardappelen ^{x)}. Op analoge wijze als bij de andere aardappelen worden de middelen van dit fonds geput uit een areaalheffing (oogst 1952 f. 50,- per ha) geldend voor alle pootaardappelen behalve voor de percelen, waarvan de opbrengst voor pootdoeleinden wordt afgekeurd en die om die reden niet in het verkeer mogen worden gebracht. Daarnaast is er ten bate van genoemd Egalisatiefonds ook een heffing op de export van pootaardappelen (f. 0,50 per 100 kg). Van de opbrengst van beide heffingen wordt alvorens deze in het Egalisatiefonds wordt gestort een vast bedrag afgestaan aan de Stichting voor Pootaardappelpropaganda in het Buitenland (nl. 2 x f. 182.000,-) en aan de Stichting voor de Bewaring en Onderzoek van Aardappelen (2 x f. 45.000,-).

De middelen van het Egalisatiefonds Pootaardappelen worden voor twee doeleinden aangewend. Het eerste betreft de verliezen, welke de Stopa lijdt bij de afzet van de krachtens de garantie-regeling van de telers resp. de handel overgenomen partijen. Hierbij zij nog opgemerkt, dat de Stopa de gecontracteerde partijen niet meer voor pootdoeleinden mag verkopen. Wordt er na de contractering toch nog een afzetmogelijkheid als pootgoed gevonden, dan moet het contract worden geannuleerd en de afzet door de normale handel geschieden.

Het tweede doel betreft een reductieregeling bij export. Ten einde de export van pootaardappelen te stimuleren verleent het Bedrijfschap sinds enkele jaren een reductie op de prijs, indien meer dan een zeker quantum (dit varieert per land) naar een bepaald land wordt geëxporteerd. De voorwaarden voor het verkrijgen van de reductie worden aan het begin van het seizoen bekendgemaakt. Indien achteraf blijkt, dat de vereiste hoeveelheid naar het betrokken land is geëxporteerd, ontvangen zowel de Nederlandse exporteur als de buitenlandse importeur over de totaal geëxporteerde hoeveelheid de uitgelofde reductie. Deze regeling geldt alleen voor de export naar een aantal West- en Zuid Europese landen. De middelen worden geput uit het Egalisatiefonds Pootaardappelen.

Een exporteursfonds analoog als bij consumptie- en fabrieks-aardappelen bestaat voor pootaardappelen niet.

Volledigheidshalve moet nog melding worden gemaakt van het bestaan van een teelt- en exportsubsidie (resp. per ha en per 100 kg) voor pootaardappelen van witvlezige rassen. Deze subsidie werd enkele jaren geleden ingesteld ten einde de productie en export er van te stimuleren en aldus aan dit pootgoed bekendheid te geven in het buitenland. De subsidie draagt een aflopend karakter; ze zal voor oogst 1954 het laatst worden verstrekt. De middelen voor het verlenen van deze subsidie worden geput uit het Algemeen Poterfonds, d.i. een speciale rekening van het Bedrijfschap, waarvan de inkomsten t/m oogst 1951 zijn gevormd uit bijdragen van de hierboven genoemde exportheffing.

Ter stimulering van de teelt van Alpha-pootgoed werd bovendien voor dit ras een subsidieregeling voor oogst 1953 uitgewerkt. Telers van dit pootgoed ontvangen een subsidie van f. 125,- per ha voor alle klassen met uitzondering van klasse C.

x) Gedurende de jaren 1947-'51, toen de Stopa nog niet bestond, fungeerde het A.V.A. als inkoopinstantie voor de pootaardappelen.

§ 4. Suikerbieten

De prijsregeling, welke thans voor suikerbieten van kracht is, dateert van oogst 1949. De telersprijs der bieten kan vrij variëren, doch is gekoppeld aan een vaste prijs van f. 48,- per 100 kg suiker af-fabriek (voor oogst 1952; in het najaar werd deze prijs nog verhoogd met $5\frac{1}{2}$ ct per ton bieten als compensatie voor de kostenstijging ten gevolge van de Wet op de wachtgeld- en werkloosheidsverzekering) x). De prijzen, welke de fabrieken uitbetalen, zijn uiteraard onderhevig aan de concurrentie tussen de fabrieken onderling en worden in belangrijke mate beïnvloed door de afschrijvings- en reserveringspolitiek, die deze bedrijven voeren, de (vrije) prijs van de natte pulp en de melasse, etc. De eerstgenoemde factor is voor de individuele boer van veel belang door het geringe aantal der suikerfabrieken (twaalf in totaal, waarvan vijf nog verenigd in de Centrale Suikermaatschappij).

Behalve de gegarandeerde vaste prijs van suiker voor de fabrieken is er een maximum-kleinhandelsprijs van suiker bij verkoop aan de consument. Deze is vastgesteld op f. 91,- per 100 kg. De suikerprijs, welke voor de fabrieken na aftrek van de handelsmarges (f. 11,-), de 4% omzetbelasting (f. 3,20) en de accijns (f. 29,25) uit de vastgestelde kleinhandelsprijs resulteert, bedraagt f. 47,55 per 100 kg en is dus iets lager dan de gegarandeerde suikerprijs af-fabriek. Een compenserende toeslag van het V.I.B. aan de fabrieken (geput uit het L.E.F.) maakt dit weer goed.

Voor de importsuiker geldt het volgende. De invoer van de (ruwe) suiker geschiedt niet door het V.I.B., maar door de verwerkende fabrieken zelf (op vergunning van het Bedrijfschap voor Suiker). Tot eind 1952 was de situatie aldus, dat de raffinaderijen de witsuiker, welke zij uit de importsuiker verkregen, niet op lonende wijze konden doorleveren aan hun afnemers. Om die reden keerde het V.I.B. de verwerkende bedrijven voor de importsuiker een subsidie uit, welke het nadelig verschil tussen de kostprijs af-fabriek en de op de binnenlandse consumentenprijs afgestemde prijs af-fabriek volledig dekte. De hoogte van deze subsidie werd regelmatig aangepast aan de hand van de veranderingen in de importprijzen. Werd de importsuiker weer verwerkt in exportproducten (bijv. in gecondenseerde melk), dan legde het Bedrijfschap voor Suiker de exporteur een heffing op, welke de op de importsuiker betaalde subsidie weer terugnam. Ook de hoogte van deze heffing werd regelmatig aangepast. In 1950 werd er evenwel voor de export van suikerhoudende artikelen een regeling van kracht, waarbij de exporteurs onder bepaalde voorwaarden de hoogte van genoemde heffing voor een aantal maanden konden fixeren.

Tegenwoordig ligt de situatie juist omgekeerd. De suikerprijzen op de wereldmarkt zijn in 1952 sterk gedaald. Sinds 22 December 1952 ontvangen de bedrijven, die importsuiker verwerken, dan ook geen subsidie meer van het V.I.B. en van 23 Februari 1953 af betalen zij zelfs een heffing. De hoogte van deze heffing is weer zodanig gesteld, dat de betrokken bedrijven de importsuiker tegen dezelfde prijs kunnen afleveren als de binnenlandse suiker. De heffing bij uitvoer van suikerhoudende artikelen is veranderd in een restitutie. De regeling, waarbij deze voor een aantal maanden kan worden gefixeerd, is onverminderd gehandhaafd.

x) In afwijking van de normale gang van zaken is de prijs voor oogst 1953 vastgesteld op f. 43,50 per ton bieten met een suikergehalte van $16\frac{1}{2}$ % geleverd vrij in schip of wagon.

§ 5. Koolzaad en andere olie zaden

Koolzaad is één der weinige akkerbouwproducten, waarvan de prijsvorming nog niet is vrijgelaten. De van overheidswege vastgestelde telersprijs voor koolzaad is een richtprijs (f. 55,- per 100 kg voor oogst 1952). Voor de beide producten, waartoe het koolzaad in de olieslagerijen wordt verwerkt, de raapolie met als bijproduct de veekoeken, gelden eveneens van overheidswege vastgestelde prijzen, nl. een maximumprijs van f. 79,35 per 100 kg voor de ruwe olie en een richtprijs voor de koeken; deze laatste prijs wordt sinds de opheffing van de veevoederrantsoenering regelmatig aangepast aan het wereldmarktniveau en bedraagt met ingang van 1 Juni 1953 f. 26,50 per 100 kg. De waarde van het koolzaad voor de olie-industrie bij vorengenoemde prijzen van de eindproducten olie en koek is aanzienlijk lager dan de vastgestelde prijs voor de telers. Teneinde de oliefabrieken nu in staat te stellen de vastgestelde prijs rechtstreeks, resp. via de handel aan de telers te betalen, ontvangen zij van het Bedrijfschap voor Margarine, Vetten en Oliën een restitutie, teneinde het nadelige verschil tussen de telersprijs en de realisatiewaarde van het koolzaad voor de olie-industrie te compenseren. Afhankelijk van het oliegehalte van het zaad vindt op genoemde restitutie een correctie plaats in de vorm van een aanvullende restitutie (bij een laag oliegehalte) of een verlaagde restitutie (bij een hoog oliegehalte). De prijsregeling houdt verder in, dat het A.V.A. in de markt treedt, zodra de vastgestelde koolzaadprijs niet wordt gehaald.

De ruwe raapolie wordt voor het grootste gedeelte geraffineerd en voor consumptieve doeleinden aangewend (margarine, spijsolie en spijsvet). De maximumprijs voor de geraffineerde olie bedraagt f. 95,30 per 100 kg, exclusief de nader omschreven heffing. De prijzen van margarine, spijsolie en spijsvet zijn vrij. Dit neemt niet weg, dat de regering zich toch ten doel stelt in het kader van haar loon- en prijspolitiek een bepaald prijsniveau voor deze producten te verwezenlijken. Dit prijsniveau is hoger dan overeenkomt met de vastgestelde prijs van de geraffineerde olie vermeerderd met de respectievelijke verwerkings- en handelsmarges. Het verschil wordt weggenomen door een heffing op margarine, spijsolie en spijsvet. Dit heeft tevens tot gevolg, dat de restitutie op koolzaad geheel of gedeeltelijk terugkomt, terwijl ook hierdoor het voordelige verschil tussen het binnenlandse prijspeil van raapolie en dat van de wereldmarkt geheel of grotendeels wordt opgeheven.

Er heeft een belangrijke import van oliezaden plaats. Deze geschiedt door het V.I.B., hetwelk de oliezaden via de Nederlandse Oliegrondstoffen Associatie overdraagt aan de oliezaden-importeurs tegen een prijs, welke eveneens is afgestemd op de vastgestelde prijzen voor de verschillende soorten ruwe olie en veekoeken, waaraan de oliefabrieken zijn gebonden. De in het voorgaande genoemde heffing wordt ook in het verdere verwerkingsstadium geheven, indien de grondstoffen van buitenlandse herkomst zijn. Het hangt in dit geval geheel van de importprijzen van de oliezaden af in hoeverre deze heffing het prijsverschil, dat het V.I.B. bij de doorverkoop van de importzaden heeft geboekt, weer goed maakt. De hoogte van de heffing is dezelfde, wanneer de grondstof van binnenlandse dan wel van buitenlandse herkomst is.

Een gering gedeelte van de raapolie wordt voor technische doeleinden aangewend (zeep, verf, etc.). In dit geval is in het verdere verwerkingsstadium van de olie een heffing van kracht, welke het prijsverschil, dat het V.I.B. bij de afgifte van de geïmporteerde grondstoffen heeft geboekt, volledig terugneemt. Deze heffing wordt betaald door het bedrijf, dat de ruwe olie aan de verwerkende industrie aflevert. Ze wordt regelmatig aangepast aan de prijsfluctuaties der importzaden.

Lijnzaad (Vezelvlaszaad)

De telersprijs van lijnzaad (vezelvlaszaad) is vrij (evenals die van vlas). De prijspolitiek van de regering is er echter op gericht om de teler de wereldmarktprijs voor zijn product te laten maken. Dit geschiedt op de volgende wijze. Voor lijnolie geldt een maximumprijs af-fabriek van f. 175,05 per 100 kg en voor de lijnkoeken met ingang van 1 Juni 1953 een richtprijs van f. 38,65 per 100 kg, welke regelmatig wordt aangepast aan het wereldmarktniveau. Uit de genoemde prijzen kan de grondstofwaarde van het (binnenlandse) lijnzaad voor de olie-industrie worden herleid. Deze waarde is hoger dan de wereldmarktwaarde. De hogere grondstoffenwaarde voor de olie-industrie wordt weggenomen door een (regelmatig aangepaste) heffing verschuldigd door de olie-fabrieken. De beschreven politiek heeft tot gevolg, dat de prijs van het binnenlandse lijnzaad zich richt naar de wereldmarkt.

Het geïmporteerde lijnzaad wordt door het V.I.B. tegen een zodanige prijs via de Nederlandse Oliegrondstoffen Associatie aan de handel doorgegeven, dat de olielagerijen de lijnolie en de koeken tegen de vastgestelde prijzen kunnen afleveren. Het hangt van de hoogte van de importprijzen af, in hoeverre de afgifteprijs van het V.I.B. winst- of verliesgevend is voor de overheid.

Lijnolie wordt nagenoeg uitsluitend voor technische doeleinden aangewend. De prijsvorming van de lijnolie, welke in het binnenland wordt afgezet, is in de stadia, welke op de maximumprijs af-fabriek volgen, vrij. Wordt het product echter in enigerlei vorm geëxporteerd, dan ontvangt de exporteur een tegemoetkoming, welke het hem mogelijk maakt op de wereldmarkt te concurreren.

Lijnzaad (Olievlaszaad)

Teneinde de teelt van dit product hier te lande aan te moedigen is er sinds enkele jaren ook voor olievlaszaad een richtprijs van kracht (oogst 1952 f. 75,- per 100 kg). De lijnolie uit dit zaad wordt eveneens voor technische doeleinden aangewend; de maximumprijs af-fabriek bedraagt ook f. 175,05 per 100 kg. Daar deze prijs en de prijs van de koeken van f. 38,65 per 100 kg niet corresponderen met de telersprijs van f. 75,- per 100 kg, ontvangen de olielagerijen evenals bij koolzaad een restitutie. Indien de olie al of niet verwerkt wordt geëxporteerd, ontvangen de exporteurs dezelfde tegemoetkoming als bij de export van lijnolie uit vezelvlaszaad, teneinde op de wereldmarkt te kunnen concurreren (dit is een noodzakelijk gevolg van de door de regering gegarandeerde telersprijs).

De prijsregeling voor olievlaszaad is analoog aan die voor koolzaad ten aanzien van het in de markt treden van het A.V.A., indien de vastgestelde prijs niet wordt gehaald.

HOOFDSTUK III

DE MARKT- EN PRIJSPOLITIEK IN DE VEEHOUDERIJ

§ 1. V e e e n v l e e s

Samenvatting

- a. De vaststelling van de garantieprijs voor baconvarkens is het centrale punt in de markt- en prijspolitiek voor vee en vlees. Bij de uitbetaling van deze prijs mag het Bedrijfschap voor Vee en Vlees een marge van 10 ct naar boven resp. naar beneden in acht nemen. De prijsvorming van vette varkens en van rundvee en schapen is vrij.
- b. De afzetgarantie voor baconvarkens strekt zich niet verder uit dan de afzetmogelijkheden voor bacon, waarover de regering beschikt. Momenteel worden deze bepaald door de overeenkomst met het Verenigd Koninkrijk tot levering van bacon.
- c. Indien het aanbod van baconvarkens bij de gestelde prijs te krap is om aan de leveringsverplichtingen, die de regering op zich heeft genomen, te voldoen, neemt het Bedrijfschap maatregelen om het aanbod te verruimen: beperking van de overige exporten, uitbetaling van een hogere prijs dan de vastgestelde prijs.
- d. Indien het aanbod van baconvarkens bij de gestelde prijs te ruim wordt, beschikt het Bedrijfschap over middelen om het aanbod af te remmen en over middelen tot bevordering van overige exporten en van het binnenlandse verbruik van varkensvlees.

Met ingang van 6 November 1949 kwamen de prijsregelingen voor runderen en schapen geheel te vervallen. Van genoemde datum af waren de producentenprijzen van dit slachtvee niet langer aan bindende regelingen onderworpen. Eveneens kwam de afzet via de zgn. overnamemarkten te vervallen. Tegelijkertijd werden de prijsvaststelling voor de consument, alsmede de rantscoenering en de subsidiëring afgeschaft. Deze toestand heeft zich sindsdien niet gewijzigd. De in- en uitvoer van rundvlees en schapenvlees zijn aan een vergunning onderworpen.

Tegenwoordig vormt de overheidsgarantie aan de varkenshouderij voor het mesten van baconvarkens het enige vaste punt in de gehele markt- en prijspolitiek voor vee en vlees. Zoals men weet staat deze overheidsgarantie in nauw verband met de overeenkomst met het Verenigd Koninkrijk tot levering van bacon. In dit verband dient te worden opgemerkt, dat de Minister bij herhaling heeft laten weten, dat genoemde garantie zich beperkt tot de bestaande afzetmogelijkheden van de regering. In feite komt dit er op neer, dat de limiet wordt bepaald door de te leveren hoeveelheid vastgesteld in het baconcontract met Engeland. Mocht het aanbod van baconvarkens groter zijn dan hiermee overeenkomt, dan zal het Bedrijfschap voor Vee en Vlees zich voor de taak gesteld zien hiervoor een oplossing te vinden. De middelen, waarover het Bedrijfschap in dit verband beschikt, zullen nog nader ter sprake komen.

Men kan de taak van het Bedrijfschap voor Vee en Vlees, dat onder toezicht van de overheid de markt- en prijsregelingen in deze sector instelt en ten uitvoer legt, als drieledig zien:

- a. Tenuitvoerlegging van de overheidsgarantie voor baconvarkens.
- b. Zorgdragen voor een redelijke voorziening van de binnenlandse markt met vee en vlees tegen prijzen, die passen in het algemene kader van de loon- en prijspolitiek der regering.
- c. Handhaven en zo mogelijk bevorderen van een lonende export van vlees en vleeswaren afgezien van de reeds genoemde bacon-export naar Engeland.

De feitelijke tenuitvoerlegging van de markt- en prijsregelingen voor vee en vlees is sterk afhankelijk van het aanbod van baconvarkens. De baconvarkens worden door de veehouders op de overigens vrije markt aan de slachterijen verkocht. Na verwerking tot bacon wordt de bacon door het Vee- en Vleesaankoopbureau (overheidsorgaan) van de slachterijen overgenomen tegen een prijs, die het de slachterijen mogelijk maakt aan de producent de gegarandeerde prijs voor de varkens te betalen. De baconexport naar Engeland is in handen van de regering. Hij is verliesgevend. Sinds het najaar van 1952 betaalt de Britse regering een prijs, welke al naar gelang de opbrengst van de slachtafvallen en afsnijdingen omgerekend op het varken neerkomt op f. 2,20 tot f. 2,30 per kg geslacht gewicht. Ondanks het feit, dat deze uitvoer nog steeds verliesgevend is, heeft onze overheid er sinds het einde van de oorlog toch prijs op gesteld deze export op te bouwen resp. te handhaven, omdat zij in ieder geval een stabiele basis vormt voor onze varkenshouderij.

In 1950 en 1951 was de situatie op de binnenlandse varkensmarkt zodanig, dat het aanbod van baconvarkens tekortschoot om aan onze contractuele exportverplichtingen jegens het Verenigd Koninkrijk ten volle te voldoen. Dientengevolge moesten in beide jaren andere exportmogelijkheden worden afgeremd om nog op een enigszins bevredigende manier met de baconleveringen te kunnen doorgaan.

Tezelfdertijd had zich een zeer rendabele vleeswarenindustrie ontwikkeld. Deze had een exportmarkt weten op te bouwen tegen prijzen, die aantrekkelijker waren dan de exportprijzen van bacon. De vleeswarenexport werd niet gesubsidieerd en betekende met name bij de uitvoer van ham in blik naar de Verenigde Staten een welkome versterking van onze deviezenpositie.

Ten einde zoveel mogelijk aan de overeenkomst met het Verenigd Koninkrijk te kunnen blijven voldoen, heeft het Bedrijfschap zich in de jaren 1950 en 1951 tijdelijk genoodzaakt gezien, de uitvoer van vleeswaren te contingenteren. Boven de toegestane contingenten werd de uitvoer van vleeswaren alleen goedgekeurd, indien er een gelijkwaardige invoer van vlees tegenover stond. Daar dit "additionele" recht tot uitvoer van vleeswaren overdraagbaar was, ging het een zekere waarde vertegenwoordigen, hetgeen het Bedrijfschap er in een volgend stadium toe bracht, de uitvoer van vleeswaren, spek en vers vlees te regelen door middel van een exportrecht. De baton hiervan zijn ter beschikking gekomen van het Bedrijfschap, en later besteed ter ondersteuning van de varkensmarkt.

In de loop van 1952 veranderde de situatie op de varkensmarkt. Het aanbod van bacon- en andere varkens nam sterk toe en het Bedrijfschap zag zich voor moeilijkheden geplaatst, die juist tegengesteld waren aan die in 1950 en 1951. Om het Bedrijfschap meer armslag te geven bij de regeling van de markt stemde de overheid er onder deze omstandigheden in toe, dat het Vee- en Vleesaankoopbureau zich bij het betalen van de bacon aan de slachterijen niet behoefde te baseren op de vastgestelde garantieprijs voor de varkens, doch met inachtneming van een zekere grens daar beneden of boven mocht gaan. Met ingang van 5 Mei 1952 werd deze "swing" vastgesteld op 5 ct per kg geslacht gewicht, hetgeen inhield, dat het Vee- en Vleesaankoopbureau bij het kopen van de bacon een prijs kon betalen, die omgerekend per varken 5 ct beneden resp. boven de garantieprijs lag. Op deze wijze kreeg het Bedrijfschap een wapen in handen om bij een ruime markt het aanbod van baconvarkens af te remmen en bij een krappe markt het aanbod te stimuleren. Het voordelige verschil, dat bij een ruime markt ontstaat tussen de gegarandeerde prijs en de werkelijk door het Vee- en Vleesaankoopbureau uitbetaalde prijs komt niet aan het L.E.F. ten goede, doch wordt in een apart fonds gestort, hetwelk onder beheer staat van het Bedrijfschap. Het is de bedoeling, bij een krappe markt de middelen van het aldus gecreëerde fonds te benutten om zo nodig boven de gegarandeerde prijs te kunnen gaan. In het najaar van 1952 bleek, dat de "swing" van 5 ct het Bedrijfschap nog niet voldoende speelruimte bood om het beoogde doel - regeling van de markt - te bereiken. Baconvarkens werden nog steeds in toenemende mate aangeboden. In verband daarmee werd de toelaatbare marge bij de betaling van de baconprijs op 8 December vastgesteld op 10 ct per kg geslacht gewicht. Dit houdt dus in, dat het Vee- en Vleesaankoopbureau thans bij de aankoop van bacon een prijs kan betalen, die omgerekend per varken 10 ct beneden resp. boven de vastgestelde garantieprijs ligt.

De vleeswarenexport - hierboven reeds genoemd - heeft zich in de afgelopen jaren zeer gunstig ontwikkeld. Het betreft hier speciaal de uitvoer van hammen in blik naar de Verenigde Staten en de uitvoer van zgn. luncheon-meet in blik naar Engeland. De export van het luncheon-meet was vooral daarom aantrekkelijk, omdat hij een afzetmogelijkheid betekende voor de vette delen van het varken, welke vrijkomen bij de productie van bacon en fijne vleeswaren. De invoer van deze luncheon-meet in Engeland was aanvankelijk vrij, doch in verband met de moeilijkheden in de Britse betalingsbalans werd hij in November 1951 contingenteerd. De export van vleeswaren kwam hierdoor in moeilijkheden te zitten. De prijzen van het vet daalden in 1952 dermate, dat zij de voorheen zo rendabele export dreigden te verstikken.

De overheid heeft op dit punt ingegrepen door de margarine-industrie met ingang van 5 Januari 1953 te verplichten een bepaalde hoeveelheid vet door de margarine te mengen. In het kader van deze regeling is aan iedere vleeswarenfabrikant bij export van bepaalde soorten vleeswaren (o.a. van hammen) het recht toegekend, een bepaalde hoeveelheid vet en speksnippers door vetsmelters te laten smelten. Zij ontvangen hiervoor een vastgestelde prijs. De vetsmelters geven het uitgesmolten vet eveneens tegen een vastgestelde prijs door aan de raffinadeurs en van deze gaat het tegen een vastgestelde prijs naar de margarineindustrie. Daar de laatste prijs, gezien de margarineprijs, die de regering voor de consument wenst te effectueren, te hoog is, ontvangt de margarine-industrie hierop een subsidie uit het L.E.F.

De recente overheidsmaatregel, de margarine-industrie te verplichten varkensvet door de margarine te mengen betekent een effectief middel om de vette delen van het varken, waarvoor geen geschikte afzetmogelijkheid is te vinden, toch in consumptie te brengen. Het is duidelijk, dat de varkenshouderij in zijn geheel hier een zekere steun van ondervindt.

Mocht het aanbod van baconvarkens dermate blijven toenemen, dat de bovenstaande maatregelen niet afdoende blijken, dan zou het volgende kunnen worden overwogen:

- a. Voor het overtollige aanbod zou met steun uit het inmiddels gevernde baconfonds een andere afzetmarkt kunnen worden gezocht dan de bestaande export van bacon naar het Verenigd Koninkrijk.
- b. De noodzakelijke vermindering resp. spreiding van de baconslachtingen zou nog kunnen worden bevorderd door de speling om de garantieprijs bij de uitbetaling te vergroten.

De baconprijs is de laatste jaren herhaaldelijk herzien. Dit hield o.m. verband met prijsveranderingen in de geïmporteerde voedergranen. Sinds 18 Mei 1953 bedraagt hij f. 2,34 per kg geslacht gewicht voor tweede kwaliteit baconvarkens (met een toeslag van 3 ct voor eerste kwaliteit en een aftrek van 3 ct voor derde kwaliteit). Zoals vermeld betaalt het Bedrijfschap hiervan slechts f. 2,24 uit.

§ 2. Melk en zuivelproducten

1. Marktinstututen

De marktinstututen, die op dit terrein moeten worden genoemd, zijn het Hoofdbedrijfschap voor Zuivel, Margarine, Vetten en Oliën, het Bedrijfschap voor Zuivel en het In- en Verkoopbureau voor Zuivel. Het Hoofdbedrijfschap dankt zijn ontstaan aan het feit, dat er gedurende de oorlogsjaren behoefte werd gevoeld de zuivel-, margarine-, vet- en oliënvoorziening te coördineren. Het heeft echter nimmer een marktordenende taak gehad en is op het gebied van de markt- en prijspolitiek van zuivel van geen betekenis. Genoemde taak wordt geheel overgelaten aan het Bedrijfschap voor Zuivel. Het In- en Verkoopbureau voor Zuivel staat als commercieel orgaan naast dit Bedrijfschap.

2. Algemene principes

De markt- en prijsregelingen in de melk- en zuivelsector berusten op de volgende principes:

- a. Voor melk wordt een minimumprijs voor de gemiddelde opbrengst van alle melk door de overheid gegarandeerd. Deze prijs bedraagt voor het melkprijsjaar 1952/53 20 ct per kg melk met 3,5% vet. De vaststelling geschiedt door de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening.

De prijsgarantie houdt niet in, dat iedere kilogram gewonnen melk de gestelde prijs moet opbrengen. De regering stelt zich op het standpunt, dat aan de garantie is voldaan, indien de totale hoeveelheid melk, welke in een bepaald melkprijsjaar wordt verwerkt, gemiddeld tenminste de garantieprijs maakt. (Daarbij wordt als de gemiddeld gerealiseerde prijs niet gezien de gemiddeld aan de boeren uitbetaalde melkprijs, doch de gemiddeld gerealiseerde zuivelwaarde, waaronder te verstaan de bruto-opbrengsten minus de aanvoerkosten, verwerkingskosten, afvoer-kosten, verpakkingskosten, etc.) De prijs, welke de individuele veehouders voor hun product ontvangen, kan dus, al naar gelang er verschillen in de prijzen van de eindproducten, waartoe de melk wordt verwerkt, en in de genoemde kosten bestaan, naar boven of naar beneden van de garantieprijs afwijken.

De overheidsgarantie hierboven genoemd komt er dus op neer, dat - afgezien van de bekende subsidie op consumptiemelk - geen gelden uit de schatkist ter beschikking van de melk- en zuivelsector worden gesteld zolang de gemiddelde opbrengst van alle melk gelijk is aan of boven de garantieprijs ligt.

- b. De verkoopprijzen van consumptiemelk, boter, kaas en melkproducten bij levering aan detaillisten en consumenten zijn vrij. Consumptiemelk en consumptiemelkproducten worden gesubsidieerd. De vrije prijsvorming der melkproducten dateert van 1947, die van boter en kaas van 1949 en die van consumptiemelk en consumptiemelkproducten van 19 April 1953.

Aan een eventuele prijsdaling van boter, kaas en melkproducten is een grens gesteld, doordat boter, kaas en mager melkpoeder tegen vooraf vastgestelde prijzen kunnen worden ingeleverd bij het In- en Verkoopbureau voor Zuivel (I.V.Z.). De aankooprijzen van het I.V.Z. vormen aldus een bodem in de markt. Voor boter en kaas zijn de innameprijzen van het I.V.Z. zodanig gesteld, dat zij aan de ene kant een zekere steun aan de melkprijs geven, maar aan de andere kant zo min mogelijk afzetbelemmerend werken. De inleveringsprijs voor mager melkpoeder is uit die van boter en kaas afgeleid.

- c. De opbrengst voor de melkveehouder uit de gesubsidieerde prijs voor consumptiemelk enerzijds en de opbrengst uit de prijzen voor boter, kaas en melkproducten anderzijds worden geëgaliseerd.

Toen de prijzen van boter, kaas en melkproducten waren vrijgelaten, bleek, dat de producentenprijzen van industriemelk aanzienlijk konden oplopen boven het toen nog gefixeerde niveau voor de consumptiemelk. Dit leidde tot moeilijkheden in de consumptiemelkvoorziening. Daarnaast bevredigde het de Minister niet, dat de gevolgen van een nadelige prijsontwikkeling van melk- en zuivelproducten voor rekening van de overheid kwamen (in de vorm van verliezen op de bij het I.V.Z. ingeleverde producten), terwijl de gevolgen van een voordelige prijsontwikkeling in verband met de vrije prijsuitloop aan de melkveehouders ten deel vielen. Om op deze beide punten te voorzien werd in April 1950 vanwege het Bedrijfschap voor Zuivel (B.Z.) een Zuivelfonds ingesteld.

Het Zuivelfonds verkrijgt zijn middelen uit een uniforme heffing per % vet op alle aan de fabrieken en consumptiemelkbedrijven afgeleverde melk en uit een bijdrage van de boerenkaas en van de in consumptie gebrachte volle melk¹⁾. Deze heffingen bedragen sinds 2 November 1952: op de van veehouders ontvangen hoeveelheden melk of room f. 0,30 per % vet per 100 kg, op de boerenkaas f. 9,85 per 100 kg en op de in consumptie gebrachte volle melk f. 1,10 per 100 liter.²⁾

De baten van deze heffingen vormen niet de enige inkomstenbron van het Zuivelfonds. Krachtens het zgn. Protocol van Luxemburg wordt er door Nederland een heffing ingesteld op de uitvoer van boter, consumptiemelk, room en koffiemelk naar België en Luxemburg. De ene helft van deze heffing komt aan Nederland, de andere helft aan België resp. Luxemburg ten goede. Het Nederlandse deel wordt sinds 1 November 1951 in het Zuivelfonds gestort.

1) In Zeeland en op het eiland Goeree-Overflakkee wordt nog volle consumptiemelk gedistribueerd.

2) In de zomer van 1953 werden deze heffingen met terugwerkende kracht tot 2 November 1952 als volgt herzien: op de van veehouders ontvangen hoeveelheden melk of room f. 0,20 per % vet per 100 kg, op de boerenkaas f. 6,60 per 100 kg, op de in consumptie gebrachte volle melk f. 0,75 per 100 liter.

De aldus verkregen middelen worden voor drie doeleinden aangewend:

- (1) Zij worden bestemd om eventuele verliezen op de afzet van de bij het I.V.Z. ingeleverde producten (zie boven) te dekken.
- (2) Daarnaast heeft er een egalisatie plaats tussen de opbrengst voor de melkveehouders uit consumptiemelk enerzijds en de opbrengst uit boter, kaas en melkproducten anderzijds. D.w.z. dat, indien de gemiddelde opbrengst uit de industrieproducten (boter, kaas en melkproducten) hoger is dan de verrekenprijs voor consumptiemelk - voor de betekenis van dit laatste begrip zie sub d - een toeslag op consumptiemelk wordt verleend (zgn. zuivelwaardetoeslag). Deze toeslag komt ten laste van het Zuivelfonds. Indien de opbrengst uit de industrieproducten echter lager is dan de verrekenprijs voor consumptiemelk wordt een heffing ten bate van het Zuivelfonds op consumptiemelk gelegd (zuivelwaardeheffing).
- (3) Tenslotte kunnen de middelen van het Zuivelfonds worden bestemd voor ieder door het Bedrijfschap aan te wijzen doel, al of niet verband houdende met de afzet van melk- en zuivelproducten.

Het Zuivelfonds heeft in de eerste plaats tot taak, de opbrengst voor de veehouder van de consumptiemelk enerzijds en die van de industriemelk anderzijds te egaliseren; dit betekent echter niet, dat de opbrengst van de melk, die tot consumptiemelk, boter, kaas, gecondenseerde melk of melkpoeder wordt verwerkt, ieder afzonderlijk wordt gelijkgetrokken. De prijzen van de melken- en zuivelproducten komen op de vrije markt tot stand en het kan heel goed voorkomen, dat de tot boter verwerkte melk een andere prijs opbrengt dan de tot kaas verwerkte melk. Het B.Z. berekent echter regelmatig (iedere vier weken), hoe groot de gemiddelde opbrengst van de industriemelk is; is deze hoger dan de verrekenprijs voor de consumptiemelk, dan ontvangt de consumptiemelk een toeslag uit het Zuivelfonds ten bedrage van het verschil; is zij lager dan de verrekenprijs voor de consumptiemelk, dan betaalt de consumptiemelk een heffing aan het Zuivelfonds ten bedrage van het verschil.

De heffingen op de van veehouders ontvangen melk, de boerenkaas en de in consumptie gebrachte volle melk worden van te voren vastgesteld. Om dit te kunnen doen is het B.Z. gedwongen vóór de aanvang van ieder melkjaar de vermoedelijke uitgaven van het Zuivelfonds (zuivelwaardetoeslag en verliezen I.V.Z.) en de inkomsten, welke kunnen worden verwacht uit de exportheffing op België en Luxemburg te schatten. Om de hoogte van de uit te keren zuivelwaardetoeslagen vooruit te kunnen begroten is het nog nodig het verwachte prijsverloop der melk- en zuivelproducten te schatten. Tot dusverre heeft het Zuivelfonds goed gefunctioneerd en is het niet voorgekomen, dat de inkomsten ver bij de uitgaven ten achter bleven.

De werkingsduur van het Zuivelfonds heeft steeds betrekking op een bepaald melkprijsjaar. Aan het einde van het jaar wordt de balans opgemaakt. Een batig saldo werd tot dusverre naar rato van de opgelegde heffingen aan de heffingsplichtigen uitgekeerd, een nadelig saldo werd overgeboekt op het Zuivelfonds van het volgende jaar.

- d. De overheid heeft voor consumptiemelk een zgn. verrekenprijs vastgesteld. Deze bedraagt voor het melkprijsjaar 1952/53 22 ct per kg melk met 3,5% vet.

Vóór 19 April 1953 was in de eerste plaats de berekening van de subsidie uit het L.E.F. op de verrekenprijs gebaseerd. De subsidie bedroeg toen nl. het verschil tussen de consumentenprijs, die men kon berekenen uitgaande van een prijs van 22 ct per kg melk met 3,5% vet voor de boer (de verrekenprijs) en de in feite door de overheid vastgestelde consumentenprijs. Dit geldt thans in deze vorm niet meer.

Daarnaast was de berekening van de zuivelwaardetoeslag op consumptiemelk op de verrekenprijs gebaseerd. Indien de gemiddelde opbrengst van de industrieel verwerkte melk meer bedroeg dan de verrekenprijs voor consumptiemelk, dan werd op de consumptiemelk een zodanige zuivelwaardetoeslag gegeven, dat de opbrengst van de industrie- en consumptiemelk op hetzelfde niveau kwam te liggen. Op die wijze werd de opbrengst van consumptiemelk en industriemelk geëgaliseerd. Deze regeling is op 19 April 1953, toen de consumentenprijs van melk werd vrijgelaten, blijven bestaan. Zij houdt implicite in, dat op de consumptiemelk een heffing ten bate van het Zuivelfonds wordt gelegd, zodra de opbrengst van de industriemelk daalt beneden de verrekenprijs voor consumptiemelk.

De minimum-garantieprijs voor alle melk bedraagt thans 20 ct per kg melk met 3,5% vet, de verrekenprijs voor consumptiemelk 22 ct per kg melk met 3,5% vet. Vóór de aanvang van het melkprijsjaar 1952/53 bedroeg zowel de minimum-garantieprijs voor alle melk als de verrekenprijs voor consumptiemelk 20 ct per kg melk met 3,5% vet. Op aandrang van het bedrijfsleven heeft de overheid in November 1952 de verrekenprijs voor consumptiemelk echter 2 ct hoger gesteld dan de garantieprijs voor alle melk.

Hierdoor is de volgende toestand ontstaan: Zoals vermeld heeft de melk- en zuivelsector, afgezien van de subsidie op de consumptiemelk, geen extra middelen van overheidswege te verwachten, zolang de gemiddelde opbrengst van alle melk meer dan de gegarandeerde prijs van 20 ct bedraagt. Waar ruw genomen $\frac{1}{3}$ gedeelte van de totale melkproductie voor directe consumptie wordt bestemd, komt dit er bij de huidige prijsvaststelling op neer, dat de opbrengst van de industriemelk tot het peil van ca 19 ct kan dalen $\left\{ \frac{2x19+1x22}{3} = 20 \right\}$, alvorens de regering, afgezien van de subsidie op consumptiemelk, gelden ter beschikking van de melk- en zuivelsector zal stellen. De garantie van de regering wordt pas effectief, indien de opbrengst van de industriemelk beneden het genoemde peil van ongeveer 19 ct daalt. In dat geval zal de regering het ontbrekende bedrag bijpassen. Dit is bij de jongste prijsvaststelling duidelijk door de Minister naar voren gebracht.

- e. De invoer van melk- en zuivelproducten is aan een vergunning van het Bedrijfschap onderworpen. Er hoeft geen invoer van boter en gecondenseerde melk plaats. Wel heeft er enige invoer plaats van kaassoorten, welke geen Nederlands model hebben en minstens 40% vet in de droge stof bevatten.

De invoer hiervan is in het kader van de liberalisatieplannen van de O.E.E.C. geliberaliseerd en belast met een invoerrecht van 15%. Naar verhouding het belangrijkste is de invoer van ondermelk en mager melkpoeder uit België, mogelijk gemaakt door de lage ondermelkprijs in België. De Belgische ondermelk wordt in Nederland aangewend bij de teruglevering aan de boeren en bij de standaardisatie van de consumptiemelk.

De uitvoer van melk- en zuivelproducten is, behoudens de hierna te noemen uitzondering voor kaas, vrij. In de voorbije jaren stelde de overheid bij de uitvoer van boter, kaas en melkproducten steeds de eis, dat de te exporteren producten een zeker minimumbedrag in vreemde valuta moesten opbrengen. Deze minimum-exportprijzen waren oorspronkelijk min of meer afgestemd op de theoretische producentenprijzen. Dit verband is in de loop der jaren verzwakt, om meer met de commerciële mogelijkheden rekening te kunnen houden. Aangezien zij in bepaalde gevallen als een belemmering voor de afzet werden ondervonden, werden zij in de loop van 1951 voor de uitvoer van gecondenseerde melk en melkpoeder opgeheven en op 5 Februari 1952 voor die van boter. Daar de kaasexporteurs hier in het algemeen prijs op bleken te stellen, is de export van kaas nog steeds aan de verplichting een minimum-deviezenbedrag op te brengen gebonden.

De uitvoer van boter, consumptiemelk, room en koffiemelk naar België valt onder de tussen Nederland en België/Luxemburg in 1950 gesloten overeenkomst, welke is neergelegd in het Protocol van Luxemburg. Onder het hoofd "Boter" zullen hieromtrent nadere bijzonderheden worden meegedeeld.

3. Consumptiemelk

Consumptiemelk is het product uit de melk- en zuivelsector, waarvan de prijsvorming het laatst is vrijgelaten. Voor de consument gold t/m 18 April 1953 een maximumprijs, voor de detaillist een vaste prijs 1). De in consumptie gebrachte melk wordt gestandaardiseerd op 2,5% vet 2).

De overheid verstrekt uit het L.E.F. op de consumptiemelk een subsidie, welke bedoeld is om de prijs voor de consument laag te houden. Ten tijde van de prijsvaststelling bedroeg deze subsidie het verschil tussen de consumentenprijs, die men kon berekenen uitgaande van een prijs van 22 ct per kg melk met 3,5% vet voor de boer (de verrekenprijs) en de werkelijk door de overheid vastgestelde consumentenprijs of - anders gezegd - het verschil tussen de verrekenprijs en de opbrengst, die de boer zou realiseren uitgaande van de vastgestelde consumentenprijs.

- 1) Genoemde prijzen waren niet over het gehele land hetzelfde. Er waren op het laatst vijf prijsklassen. Voor gemeenten behorende tot prijsklasse I (d.z. de grote gemeenten uit de Westelijke tekortgebieden met de randgemeenten) bedroeg de maximum-consumentenprijs voor losse gestandaardiseerde melk 22 ct per liter, voor de overige gemeenten bedroeg hij 21 ct per liter.
- 2) In het Westelijk consumptiemelkgebied bestaat hierop de volgende controle. De standaardisatiebedrijven en zuivelfabrieken zijn verplicht melk af te leveren met een vetgehalte van minimaal 2,45%. Blijkt bij controle het werkelijke vetgehalte (berekend over vier weken) lager geweest te zijn, dan legt het B.Z. heffingen op. De heffing bedraagt bij een vetgehalte van 2,44% 14 ct per 100 liter, bij een vetgehalte van 2,43% (14+5) ct, bij een vetgehalte van 2,42% (14+5+6) ct, enz. De baten van de heffing worden in een apart fonds gestort. Er zijn geen noemenswaardige bedragen mee gemoeid.

Met ingang van 19 April 1953 is het totaalbedrag van de bestaande subsidie gehandhaafd. Van dit bedrag wordt eerst $1\frac{1}{2}$ ct per 100 liter voor alle in het Westelijk consumptiemelkgebied in consumptie gebrachte melk en $\frac{3}{4}$ ct per 100 liter voor alle in de tekortgebieden van overig Nederland in consumptie gebrachte melk gereserveerd. De rest wordt gelijkelijk over de totale hoeveelheid in consumptie gebrachte gestandaardiseerde melk verdeeld.

Daarnaast kan de consumptiemelk - nl. indien de gemiddelde realisatiewaarde van de industriemelk hoger is dan 22 ct per kg - een toeslag uit het Zuivelfonds ontvangen, de zgn. zuivelwaardetoeslag. Zoals in het voorgaande reeds werd betoogd, wordt door het uitkeren van deze zuivelwaardetoeslag bereikt, dat de opbrengst van de consumptiemelk en die van de industriemelk voor de veehouder worden geëgaliseerd. Indien de realisatiewaarde van de industriemelk daalt beneden 22 ct per kg, verandert de zuivelwaardetoeslag in een zuivelwaardeheffing. Dit is sinds Februari 1953 het geval. De zuivelwaardetoeslag en de zuivelwaardeheffing bedragen beide het verschil tussen de zuivelwaarde van de industriemelk en de verrekenprijs van de consumptiemelk. In het ene geval is de zuivelwaarde van de industriemelk echter het hoogst, in het andere geval de verrekenprijs van de consumptiemelk.

Onder de zuivelwaarde van de industriemelk dient men te verstaan de realisatiewaarde van die melk bij de voor de eindproducten gemaakte marktprijzen. Voor 19 April 1953 ging het B.Z. bij de berekening van de zuivelwaardetoeslag (resp. heffing) des zomers en des winters niet uit van dezelfde eindproducten. 's Zomers werd de zuivelwaardetoeslag berekend op basis van alle industrieel verwerkte melk, 's winters uitsluitend op basis van de tot volvette fabriekskaas verwerkte melk. De reden hiervan was de volgende. Aangezien de boterfabrieken gedurende het winterseizoen niet aan de behoefte aan aanvullingsmelk konden voldoen, moesten de consumptiemelkbedrijven gedurende dit seizoen ook aanvullingsmelk van andere industriemelkbedrijven (voornamelijk kaasfabrieken) betrekken. De consumptiemelkbedrijven moesten dan dus kunnen concurreren met de prijs, die de kaasmelk opbracht, en uit dien hoofde achtte het B.Z. het gemotiveerd, zich bij de berekening van de zuivelwaardetoeslag gedurende de winterperiode uitsluitend te baseren op de zuivelwaarde van de kaasmelk. Om de consumptiemelkbedrijven in de strijd om aanvullingsmelk nog sterker tegenover de kaasfabrieken te maken, werd de zuivelwaardetoeslag in de loop van het jaar soms nog met een bepaald bedrag (zgn. plus) verhoogd. Deze "plussen" bedroegen in het tijdvak van 13 Juli 1952 t/m 18 April 1953 per 100 kg melk:

13 Juli 1952 t/m 4 October 1952	nihil
5 October 1952 t/m 29 November 1952	f. 0,25
30 November 1952 t/m 21 Februari 1953	f. 0,50
22 Februari 1953 t/m 18 April 1953	nihil

Sinds 19 April 1953 stelt men beide berekeningen op (zowel op basis van alle industrieel verwerkte melk als op basis van de tot volvette fabriekskaas verwerkte melk) en men kiest dan voor de zuivelwaarde, waarop men zich bij de bepaling van de toeslag resp. de heffing op de consumptiemelk baseert, de hoogste uitkomst. De uitkering van de subsidie uit het L.E.R. en de verrekening van de zuivelwaardetoeslag (resp. -heffing) vinden per periode van vier weken plaats.

Er bestaat in het Westelijk consumptiemelkgebied een kwaliteitsstelsel voor de door de standaardisatiebedrijven en zuivel-fabrieken gedistribueerde losse melk. De desbetreffende melk wordt

Iedere vier weken door de melkcontrolestations geïnclassificeerd als "goed", "onvoldoende" of "slecht". Voor de goede melk ontvangen de fabrieken en melkinrichtingen een toeslag per 1.000 liter, voor de onvoldoende en slechte melk moeten zij een heffing betalen, welke varieert al naarmate de graad van afwijking. Dit stelsel bedruipt zichzelf. Sinds 16 Augustus 1950 bestaat er een apart fonds, waaruit de toeslagen en heffingen worden gefinancierd. Er zijn geen grote bedragen mee gemoeid. De toeslagen en heffingen worden niet op de boeren verhaald; ze zijn voor eigen rekening van de standaardisatiebedrijven en de zuivelfabrieken.

In een aantal gebieden schiet de hoeveelheid melk, welke de standaardisatiebedrijven en zuivelfabrieken van de boeren ontvangen, regelmatig in bepaalde perioden tekort om in de behoefte aan consumptiemelk te voorzien. Voor deze "tekortgebieden" gold t/m 18 April 1953 een vergoedingsregeling voor de aanvullingsmelk, welke de betrokken bedrijven uit andere gebieden moesten betrekken. De aanvullingsmelkregeling was niet hetzelfde in het tekortgebied van het zgn. Westelijk consumptiemelkgebied (dit laatste omvat het grootste gedeelte van de provincies Zuidholland en Utrecht en de Zuidelijke helft van Noordholland) en in overig Nederland.

De vergoeding, welke de daarvoor in aanmerking komende bedrijven in het Westelijk tekortgebied voor het bijkopen van aanvullingsmelk ontvingen, werd geput uit het L.E.F., aangezien verhoging van de consumentenprijs in het Westen van het land niet was toegestaan. Het Westelijk tekortgebied was voor dit doel nog ingedeeld in een aantal districten. De vergoeding voor het bijkopen van aanvullingsmelk bestond van 13 Juli 1952 t/m 18 April 1953 uit:

- a. in alle districten een vast bedrag van f. 0,30 per 100 liter voor alle in consumptie gebrachte melk en verder
- b. een variërende vergoeding per 100 kg benodigde aanvullingsmelk al naar gelang het district en al naar gelang de periode, waarin aanvullingsmelk moest worden bijgekocht.

In overig Nederland ontvingen de standaardisatiebedrijven voor de extra-kosten verbonden aan het bijkopen van aanvullingsmelk in het algemeen een vergoeding van f. 1,- per 100 liter voor alle in consumptie gebrachte melk. Deze vergoeding werd op de consument verhaald in de vorm van een prijsverhoging van 1 ot per liter.

De hierboven beschreven aanvullingsmelkregeling is per 19 April 1953 vervallen. Sinds genoemde datum wordt van het totale subsidiebedrag, dat de overheid uit het L.E.F. beschikbaar stelt, voor alle in het Westelijk consumptiemelkgebied in consumptie gebrachte melk een toeslag van $\frac{1}{4}$ ot per 100 liter en voor alle in de tekortgebieden van overig Nederland in consumptie gebrachte melk een toeslag van $\frac{3}{4}$ ot per 100 liter betaald.

4. Boter

De prijsvorming voor boter werd in 1949 vrijgelaten. Teneinde een minimumprijs voor boter te effectueren, heeft de regering de mogelijkheid geopend dit product tegen van te voren vastgestelde prijzen bij het I.V.Z. in te leveren. Hiervan werd in de voorbije jaren druk gebruik gemaakt (vooral gedurende de zomer). Een gedeelte van deze boter wordt in de zomer met een zeker verlies naar Engeland geëxporteerd, terwijl de rest in het winterhalfjaar via de handel in het binnenland of het buitenland wordt afgezet. De opbrengst hiervan is afhankelijk van de marktpositie. De boter dient te worden ingeleverd in de week van productie of in de daaropvolgende week. Te rekenen van 28 Februari 1953 af geldt een inleveringsprijs van

f. 4,- per kg netto, incl. verpakking af-koelhuis (d.i. f. 3,85 per kg onverpakt af-fabriek). Bij een boterprijs van f. 3,85 per kg brengt melk met 3,5% vet f. 18,72 per 100 kg op (indien men een ondermelkprijs aanneemt van 5,4 ct per kg).

De uitvoer van boter is vrij, de uitvoer naar België en Luxemburg is echter aan een bijzondere heffingsregeling onderworpen. Met ingang van 1 Januari 1951 zijn nl. de bepalingen in werking getreden van de in October 1950 tussen Nederland en België/Luxemburg op het gebied van de landbouw gesloten overeenkomst, welke werd vastgelegd in het zgn. Protocol van Luxemburg. In dit protocol werd o.a. gestipuleerd, dat met ingang van 1 Januari 1951 het prijsverschil van de daarin genoemde agrarische producten (waaronder boter, consumptiemelk, room en koffiemelk) van Nederlandse zijde diende te worden overbrugd door middel van een heffing. De hoogte daarvan zou worden bepaald door het verschil tussen een in gemeenschappelijk overleg vast te stellen minimumprijs bij invoer in België/Luxemburg en de Nederlandse binnenlandse marktprijs (groothandelsprijs). Bovendien werd bepaald, dat de Beneluxpartners elkaar preferentie zouden verlenen voor de invoer van de landbouwproducten, welke onderworpen waren aan het regime van de minimumprijzen. Hiermee verkreeg Nederland ten aanzien van boter dus een preferentie op de Belgische markt.

Van de twee genoemde prijzen is de Belgische minimumprijs bedoeld om de veehouders daar te lande een lonende richtprijs voor de melk te waarborgen; deze prijs draagt een betrekkelijk stabiel karakter. De Nederlandse marktprijs daarentegen kan op korte termijn fluctueren; de heffing wordt hieraan regelmatig aangepast, soms meermalen per week.

De opbrengst van de heffingen komt voor de ene helft ten goede aan België resp. Luxemburg en voor de andere helft aan Nederland. Het Nederlandse aandeel werd aanvankelijk in het L.E.F. gestort, sinds 1 November 1951 echter in het Zuivelfonds. Met dit laatste voldeed de regering aan een verlangen van het bedrijfsleven. Bij monde van het Bedrijfschap had dit nl. bepleit, dat het aan Nederland toevallende deel van de opbrengst der heffingen zo al niet aan de individuele exporteur dan toch aan de zuivelsector als geheel ten goede diende te komen, hetgeen kon worden bereikt door storting in het Zuivelfonds.

5. Kaas

De prijsvorming van kaas werd ook in de loop van het jaar 1949 vrijgegeven. Teneinde aan de vrije prijsvorming van kaas een minimum-grens te stellen, heeft de regering de mogelijkheid geopend kaas van goede consumptiekwaliteit tegen van te voren vastgestelde prijzen ter overname aan te bieden aan het I.V.Z. De I.V.Z.-prijzen vormen aldus een bodem in de markt. Voor overneming komen uitsluitend in aanmerking volvette Goudse kaas en 40+ Edammer kaas. De overnameprijzen van het I.V.Z. voor deze beide kaasoorten variëren al naar gelang de ouderdom van de kaas. De ouderdom moet minstens 2 weken zijn. Gedurende het eerste jaar na het vrijgeven van de kaasprijzen (1950) is nog wel kaas bij het I.V.Z. ingeleverd. Daarna is de prijsontwikkeling van kaas op de vrije markt geruime tijd van die aard geweest, dat de handel geen belang had, zijn toevlucht tot dit middel te nemen. De laatste maanden is er echter weer kaas bij het I.V.Z. ingeleverd. Het bestaan van de inleveringsmogelijkheid betekent steeds een zekere ruggesteun voor de handel om tot het opslaan van kaas voor een latere afzetmogelijkheid over te gaan.

Kaas is thans het enige zuivelproduct, waarvan de prijsvorming bij export niet geheel is vrijgelaten. De overheid staat de uitvoer alleen dan toe, indien het geëxporteerde product de Nederlandse deviezenpot met een zeker minimumbedrag verrijkt. De gestelde minimum-deviezenbedragen variëren al naar gelang het land van bestemming.

Er is een indeling in vier groepen:

- a. De landen van Europa met uitzondering van de Zuid Europese landen en de Balkanstaten.
- b. Alle landen (in en buiten Europa), die in ruime kring rondom de Middellandse Zee liggen.
- c. De Verenigde Staten en Canada.
- d. Alle overige landen.

De hierboven genoemde bodemprijzen van het I.V.Z. en de eis van de minimum-deviezenbedragen bij export vormen momenteel de enige overheidsmaatregelen, welke in het kader van de vrije prijsvorming voor kaas bestaan.

6. Melkproducten

Ook de prijsvorming van melkproducten is - zoals reeds in het voorgaande werd vermeld - aan geen beperkende bepalingen meer onderworpen. Voor gecondenseerde melk bestaat geen inleveringsmogelijkheid, mager melkpoeder daarentegen kan evenals kaas en boter tegen een van te voren vastgestelde prijs bij het I.V.Z. worden ingeleverd (bodem in de markt). In de algemene inleiding van deze paragraaf werd reeds vermeld, dat de I.V.Z.-prijs voor mager melkpoeder van die voor kaas en boter is afgeleid. Nadat geruime tijd van de mogelijkheid tot inlevering bij het I.V.Z. zo goed als geen gebruik is gemaakt, heeft er de laatste maanden weer inlevering plaats.

De uitvoer van melkproducten is ook geheel vrij en niet meer aan de voorwaarde van een minimum-deviezenbedrag gebonden. Op de uitvoer van suikerhoudende producten (bijv. gesuikerde condens) rustte tot 22 December 1952 een speciale heffing, welke bedoeld was, de subsidie op importsuiker terug te innen (vgl. hiervoor het gedeelte van hoofdstuk I, waarin de prijspolitiek voor suikerbieten wordt behandeld). Deze heffing was van nature sterk fluctuerend. In 1950 trad evenwel in overleg met het Bedrijfschap voor Suiker een regeling in, waarbij exporteurs onder bepaalde voorwaarden de hoogte van genoemde heffing voor een aantal maanden konden fixeren.

De situatie op de wereldsuikermarkt heeft zich inmiddels gewijzigd. Op de invoer van suiker rust geen subsidie meer, doch een heffing. Bij de uitvoer van suikerhoudende producten ontvangen de exporteurs sedert 23 Februari 1953 een restitutie. Ook deze kan voor een aantal maanden worden gefixeerd.

7. Kwaliteitsregeling in het Westen des lands

Er bestaat in het Westelijke consumptiegebied een kwaliteitsregeling voor de door de boeren afgeleverde melk (zowel voor consumptiemelk als voor industriemelk). Deze regeling werd van overheidswege ingesteld en wordt ook door de overheid (d.w.z. uit het L.E.F.) gefinancierd. Al naar de kwaliteit wordt de afgeleverde melk ingedeeld in drie klassen. Voor melk van eerste klasse betaalt het B.Z. aan de standaardisatiebedrijven en zuivelfabrieken een premie van f. 0,50 per 100 kg. De genoemde bedrijven geven deze premie door aan de boeren. Omgekeerd wordt op melk van derde klasse een korting van f. 0,50 per 100 kg ingehouden. Voor melk van tweede klasse geldt geen premie en evenmin een korting. De controle op de kwaliteit geschiedt door de melkcontrôlestations. In 1951/52 behoorde 71% van de afgeleverde melk tot de eerste klasse, 19% tot de tweede klasse en 10% tot de derde klasse.

8. Landelijk plan ter bestrijding van tuberculose onder het rundvee

Na voorverleg tussen de Stichting voor de Landbouw en het Ministerie van Landbouw heeft de regering op 20 Mei 1951 een nationaal plan ter bestrijding van t.b.c. onder het rundvee ingesteld. Dit plan zal zich uitstrekken over een periode van vijf jaar. Daar het doel, dat dit plan wil bereiken, niet alleen een boerenbelang doch een algemeen belang is, was de regering bereid, over het genoemde tijdvak een bedrag van f. 50 miljoen bij te dragen uit de tegenwaarderekening van de Marshallgelden. Daarnaast zullen de melkveehouders gezamenlijk in vijf jaar tijds een zelfde bedrag fourneren.

Hiertoe heeft het B.Z. de veehouders een heffing opgelegd van f. 0,25 per 100 kg geproduceerde melk. (Van de veehouders in Zeeland en op het eiland Goeree-Overflakkee - de zgn. volle-consumptiemelkgebieden - wordt een overeenkomstig bedrag per rund geïnd door middel van een verordening van het Bedrijfschap voor Vee en Vlees.) De heffing wordt via de fabrieken geïncasseerd. Voor de boerenkaasproducenten geldt een heffing van f. 2,50 per 100 kg boerenkaas.

Bovendien wordt aan de veehouders, wier bedrijf niet reactievrij is, nog een heffing opgelegd van f. 0,55 per 100 kg melk (boerenkaasproducenten f. 5,50 per 100 kg boerenkaas). Deze laatste heffing is bedoeld als een soort spaarheffing. Het revenu er van wordt aan de veehouder terugbetaald, wanneer zijn bedrijf binnen de daarvoor gestelde tijd t.b.c.-vrij is.

De door de Bedrijfschappen geïnde gelden gaan - via het L.E.F. - met de overheidsgelden naar een Nationaal Fonds voor de Rundertuberculosebestrijding. Zowel de bijdrage van de boeren als die van de overheid wordt verder per provincie geadmistreerd (de bijdrage van de overheid wordt over de provincies verdeeld naar rato van het aantal reactiedieren, dat bij het onderzoek op tuberculose in het seizoen 1949/50 in de betrokken provincie werd aangetroffen). De voor elke provincie beschikbaar komende gelden blijven voor die provincie gereserveerd.

De verdere uitvoering van het plan is als volgt. Tijdens het onderzoek in 1949/50 bleken ca 430.000 dieren van de ruim 2½ miljoen runderen besmet te zijn. Aan iedere boer is nu de plicht opgelegd er voor te zorgen, dat zijn rundveebeslag binnen een bepaald aantal jaren t.b.c.-vrij is. (Het aantal jaren varieert naar rato van het percentage reactiedieren, dat in 1949/50 op het bedrijf werd aangetroffen.) Om dit te kunnen constateren, worden alle runderen onder leiding van de Provinciale Gezondheidsdiensten voor Dieren minstens éénmaal per jaar op tuberculose onderzocht. Indien de boer zorgt, dat zijn bedrijf binnen de gestelde tijd reactievrij is, ontvangt hij voor iedere reageerder, welke hij heeft laten slachten, een tegemoetkoming van ongeveer f. 150,- (dit bedrag is niet in alle provincies hetzelfde). Bovendien krijgt hij in dat geval het totaalbedrag aan spaarheffingen, dat hij aan het B.Z. heeft afgedragen, terug. De beide faciliteiten komen te vervallen indien het bedrijf niet binnen de daarvoor gestelde termijn t.b.c.-vrij is.

Aldus hoopt men de Nederlandse rundveestapel in vijf jaar tijds volledig van de gevreesde ziekte te hebben bevrijd.

§ 3. E i e r e n

De prijsvaststelling van eieren, zowel voor de boer als voor de detaillist, werd in het begin van 1949 volledig opgeheven. De prijsvorming van eieren is sindsdien niet meer aan bindende bepalingen onderworpen. De prijs, die de pluimveehouder voor de eieren ontvangt, wordt volledig bepaald door vraag en aanbod op de binnenlandse en de buitenlandse markt. Ook de prijsvorming van het (slacht)pluimvee is geheel vrij.

Ter verbetering van de teelt bestaat er nog steeds een teelt-regeling, welke inhoudt, dat de pluimveehouder alleen kippen mag aanhouden uit eieren van fok- en vermeerderingsbedrijven. Ter controle hiervan ontvangt de kippenhouder een afleveringsformulier bij levering van kuikens door een erkende kuikenbroeder. Het Bedrijfschap voor Pluimvee en Eieren kan van dit voorschrift ontheffing verlenen, indien het opfok uit eieren van eigen bedrijf betreft en deze opfok ook ten behoeve van het eigen bedrijf geschiedt. (Kwantitatief is dit niet belangrijk.)

De kuikenrantsoenering is in 1949, toen de prijsvorming werd vrijgelaten, nog enkele jaren blijven bestaan. Met het oog op de voederrantsoenering achtte de regering dit gewenst. De pluimveehouder was echter sinds October 1948 wel vrij in het aantal kippen dat hij wilde houden. De kuikentoewijzing is inmiddels ook tot een eind gekomen. Voor 1952 is zij het laatst van kracht geweest. De voederrantsoenering is sinds 28 April 1953 eveneens opgeheven.

De detaillistenprijzen van eieren zijn vrij, doch wel is bepaald, dat de aflevering aan de consument door de erkende handel moet geschieden. De eieren worden door de handel in acht gewichtsklasseringen gedeeld en dienovereenkomstig gestempeld (nos 0 t/m 7).

Exportregelingen:

Ook op het gebied van de export bestaan slechts weinig regelingen meer. De uitvoer naar België/Luxemburg is onderworpen aan de bepalingen van het Protocol van Luxemburg. Dit houdt in, dat van Belgische zijde een minimumprijs voor de eieren wordt vastgesteld. Indien de Nederlandse exportprijs hier beneden ligt, stelt Nederland een exportheffing vast ter hoogte van het verschil tussen genoemde minimumprijs en de exportprijs. De opbrengst van deze heffing wordt op fifty-fifty basis tussen Nederland en België resp. Luxemburg verdeeld. Sinds het in werking treden van het Protocol van Luxemburg (1 Januari 1951) heeft er echter geen noemenswaardige export van eieren (uitgezonderd broedeieren) naar België en Luxemburg plaatsgevonden.

Het belangrijkste is momenteel de export naar West-Duitsland. Deze is geliberaliseerd. Verder heeft er export plaats naar Frankrijk (aanvankelijk geliberaliseerd, doch in het kader van de drastische bezuinigingsplannen der Franse regering in Februari 1952 weer gedeliberaliseerd), Italië (ook vrij), Zwitserland, Spanje (beide gecontingenteerd) en de Amerikaanse bezettingslegers in West-Europa.

Gezien het grote belang, dat men aan het behoud van een belangrijke afzetmarkt in het buitenland hechtte, bestond er een aantal jaren na de oorlog ook een handelsovereenkomst met het Verenigd Koninkrijk, in het kader waarvan de Nederlandse regering eieren naar Engeland uitvoerde. Toen de Britse regering na 1949 niet bereid bleek voor de eieren een prijs te betalen, die voor onze producenten redelijk kon worden geacht, heeft de Nederlandse regering op aandrang van het bedrijfsleven dit verdrag niet langer gecontinueerd. Sindsdien vindt er geen export van eieren naar Engeland meer plaats.

HOOFDSTUK IV

DE MARKT- EN PRIJSPOLITIEK VOOR GROENTE EN FRUIT

Samenvatting

In vergelijking met de andere agrarische sectoren bestaat er in deze sector een geringe overheidsbemoeienis ten aanzien van de prijsvorming en de export. Juridisch bestaat de mogelijkheid, dat van overheidswege direct en ingrijpend inzake de productie, de prijsvorming en de in- en uitvoer van tuinbouwproducten wordt opgetreden. De organisatie van de markt is in deze sector echter aanmerkelijk verder voortgeschreden dan elders. In deze op de export afgestemde tak van agrarische productie, gekenmerkt door een afhankelijk van de weersomstandigheden op korte termijn sterk wisselend aanbod van snel bederfelijke producten, heeft zich de drang tot organisatie sterk doen gevoelen. In afwijking van de vorige hoofdstukken zal hier dan ook meer aandacht worden besteed aan de diverse marktregelingen, welke uit het bedrijfsleven zelf zijn voortgekomen.

Anders dan in de overige sectoren van de agrarische productie wordt in de tuinbouw door middel van een stelsel van vergunningen op de productie van bepaalde groepen producten en door middel van erkenningsreglementen op het toetreden tot het vak een belangrijke invloed uitgeoefend. Mocht in de toekomst blijken, dat de afzetmogelijkheden van tuinbouwproducten onvoldoende kunnen worden gehandhaafd, dan is het organisatorisch mogelijk tot een verder ingrijpen inzake het aanbod over te gaan.

Wat de prijsvorming betreft betekent de bestaande veerplicht, dat een marktform in het leven is geroepen, welke die van de volledige concurrentie in belangrijke mate benadert. Er zijn weliswaar maatregelen genomen, welke beogen tegemoet te komen aan de gevolgen van de ten aanzien van tuinbouwproducten bestaande inelastische vraag versus een zeer sterk fluctuerend aanbod, doch deze zijn zo gekozen, dat op het principe van de vrije prijsvorming zo weinig mogelijk inbreuk wordt gemaakt, terwijl zij ook niet tot gevolg hebben, dat de gevoerde overheidspolitiek van lage consumentenprijzen wordt aangetast.

In de eerste jaren na de oorlog was de situatie aldus, dat de kosten van deze marktondersteuning uitsluitend door de overheid werden gedragen, sinds het voorjaar van 1948 is echter een regeling van kracht, waarbij de kosten in eerste instantie door de betrokkenen zelf worden gedragen. Door het stellen van minimum-ophoudprijzen wordt marktbederf tegengegaan, terwijl aan de telers voor de producten, die de ophoudprijs niet bereiken, een vergoedingsprijs wordt uitgekeerd. De vergoedingsprijzen zijn voor gelijke kwaliteiten vast, doch variëren voor de verschillende kwaliteiten en sorteringen binnen zekere marges. Zij worden betaald uit per product gecreëerde reserves, welke in principe worden gevormd uit heffingen op de totale veilingaanvoer van het betrokken product.

Wat de export aangaat bestaat, evenals in de andere sectoren, juridisch de mogelijkheid dat heffingen worden opgelegd, doch hiervan is in de praktijk slechts weinig sprake. Alleen bij de uitvoer naar België vindt dit nog plaats voor sommige producten. In het algemeen vindt export rechtstreeks plaats door de exporteurs en voor eigen rekening en risico.

§ 1. M a r k t i n s t i t u t e n

Als instituten, welke voor de markt- en prijsregelingen in de tuinbouw van overwegend belang zijn, moeten in de eerste plaats worden genoemd de publiekrechtelijke organen in hun huidige opzet: het Hoofdbedrijfschap voor Tuinbouwproducten en de daaronder ressorterende Bedrijfschappen voor Groenten en Fruit, voor Sierteeltproducten en voor Tuinbouwzaden. Door deze Bedrijfschappen werd de marktordenende taak van de vooroorlogse Crisiscentrales overgenomen. Voor het hierna volgende, waarin slechts de markt- en prijspolitiek voor groente en fruit wordt gezien, is het Bedrijfschap voor Groenten en Fruit van directe betekenis, aangezien een belangrijk deel der regelingen op de verordenende en uitvoerende bevoegdheid van dit Bedrijfschap is gebaseerd.

De telers, die enerzijds onder dit Bedrijfschap ressorteren, zijn anderzijds meestal lid van veilingen, welke laatste voor het grootste deel zijn georganiseerd in het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen. Dit Centraal Bureau speelt eveneens, zij het in de privaatrechtelijke sfeer, een belangrijke rol.

§ 2. M a r k t o r g a n i s a t i e

1. Kwekers

De vestiging in het tuinbouwbedrijf is niet vrij. Hoewel voor de telers het Bedrijfsvergunningenbesluit 1941 en het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf niet van toepassing zijn, bestaan er voor hen andere beperkende bepalingen.

In de eerste plaats moeten worden genoemd de zgn. erkenningsreglementen (waarbij de erkenning als aangeslotene bij het Bedrijfschap wordt geregeld). Deze komen hierop neer, dat de a.s. kweker moet voldoen aan bepaalde eisen inzake kennis en practijk. Daarnaast, en dit is een veel ingrijpender beperking van het aanbod, moet hij voor het kweken van een aantal groepen van producten een vergunning hebben (tuinbouwteeltvergunning, d.i. geen vestigingseis, ze beoogt slechts de regeling van de productie), welke hem toestaat niet meer dan een bepaalde oppervlakte met die producten te betelen. Hiermede wordt de oppervlakte tuinbouwgrond voor een aantal groepen van producten binnen zekere grenzen gehouden, en daarmee het aanbod van deze producten.

In het algemeen moeten alle voor de handel geteelde producten via veilingen worden verkocht (Tuinbouwafzetverordening 1945 en Tuinbouwteeltverordening). Naast deze publiekrechtelijke bestaat een privaatrechtelijke verplichting, welke voortvloeit uit de verplichtingen van het lidmaatschap van een veiling. Er bestaan drie methodes bij het publiekrechtelijke veilen:

- a. De partijen aanvoeren en normaal op de veiling verkopen.
- b. Slechts een monster op de veiling brengen en de partij naleveren.
- c. De partij onderhands verkopen en het contract op de veiling laten inschrijven; dit noemt men het zgn. administratieve veilen.

De belangrijkste uitzonderingen op de publiekrechtelijke verplichting zijn:

- a. zaai-uien;
- b. koolrapen, buiten de typische productiegebieden Groningen en Friesland;
- c. groen geplukte stamerwten;
- d. peen, welke wordt afgeleverd in de periode 1 September tot 15 Maart.

Hoewel de veilingen reeds in het begin van deze eeuw voorkwamen, is hun betekenis in de eerste decennia van hun bestaan niet van overheersend belang geweest. In de eerste wereldoorlog was het verplicht de producten over een veiling te leveren. Voor meerdere veilingen was dit het tijdstip om tot de statutaire verplichting over te gaan. Ten gevolge van de invoering van de publiekrechtelijke verplichting voor groente in 1934 werd de ontwikkeling van het veilingwezen geconsolideerd. In verband met de sinds dat jaar verleende overheidssteun aan de tuinbouw was het namelijk van groot belang de daarvoor in aanmerking komende producten geheel over de veilingen te laten lopen, waarbij hoeveelheden en gemaakte prijzen inclusief de doorgedraaide kwantiteiten scherp waren bepaald, zodat aan de hand daarvan de verdeling van de ondersteuning over de verschillende gewassen kon worden vastgesteld. De verplichting behield in de tweede wereldoorlog haar zin in het kader van de prijsbeheersingsvoorschriften. Hij werd nog voor enkele producten uitgebreid.

Over de wenselijkheid de publiekrechtelijke verplichting te handhaven lopen in de na-oorlogse jaren de meningen uiteen. Wordt er enerzijds op gewezen, dat dit bij de huidige prijsordenende maatregelen in de vorm van minimumprijsfondsen gewenst zou zijn, terwijl handhaving ook van belang is voor de exportpolitiek, anderzijds wordt dit, gezien de doeltreffende privaatrechtelijke regeling voor groente en de steeds meer veld winnende privaatrechtelijke verplichting voor fruit, bestreden.

Als gevolg van de publiekrechtelijke verplichting is iedere teler verplicht zich aan te sluiten bij een veiling. Hij behoeft hiervan geen lid te zijn. Verder heeft het Bedrijfschap de bevoegdheid de teler toe te staan van veiling te veranderen of bij meer dan één veiling aangesloten te zijn.

Naast zijn betekenis als instituut ter bevordering van een goede prijsvorming ontleent de veiling zijn betekenis aan:

- a. de voorschriften, welke van kracht zijn ten aanzien van kwaliteitscontrole, standaardisering van kwaliteit, sortering en verpakking. Alle aangevoerde partijen worden gekeurd en geïnclassificeerd overeenkomstig de bepalingen, welke in twee verordeningen van het Bedrijfschap zijn neergelegd. Daarnaast oefent het Uitvoer Controle Bureau controle uit op de voor export bestemde partijen. Hierop komen wij in § 4 terug;
- b. het koelen alsmede het sorteren en verpakken der producten. Ook de fustvoorziening is een taak van de veilingen.
- c. de vermindering en overname van het delcredere-risico door plaatsing van insolvabele handelaren op "zwarte lijsten" en zo nodig door uitsluiting.

2. Handel en verwerkende industrie

In de groothandel spelen naast de grossiers de exporteurs een rol van betekenis. De handelsmarges kunnen direct door het Bedrijfschap worden geregeld. Sinds April 1948 zijn zij echter vrij, waarmede de vrije prijsvorming op de veilingen uitgebreid is met die in de handel. De functie van de groothandelaar, waaronder te verstaan die van exporteur en grossier, mag niet in combinatie met die van kleinhandelaar worden uitgeoefend (art. 4 Erkenningsreglement Kleinhandelaren en art. 4 Erkenningsreglement Groot- en Tussenhandel).

Met betrekking tot de vestigingseisen kan worden opgemerkt, dat men voor de vestiging als handelaar moet voldoen aan eisen, gesteld in de e r k e n n i n g s r e g l e m e n t e n . Voor de vestiging van de verwerkende industrie is alleen een bedrijfsvergunning nodig.

De verwerkende industrie kan de door haar benodigde producten zowel rechtstreeks op de veilingen betrekken als van de handel. Het eerste is regel.

§ 3. Markt- en prijsregelingen in het binnenland

In het voorjaar van 1947 werd de uit de oorlog daterende rantsoenering van groente en fruit opgeheven^{x)}, terwijl de prijsvorming op de veilingen door het Bedrijfschap werd vrijgelaten. Practisch ging de prijsregulering, nu echter geregeld door het Centraal Bureau, verder, zij het dat het accent geheel anders kwam te liggen. Was er tot dusverre voornamelijk van maximum- of vaste prijzen sprake geweest, sinds 1947 overheerste het probleem der productie-overschotten en nam het aantal gevallen, waarin minimum- en vergoedingsprijzen werden ingesteld, steeds toe. In dit verband moet melding worden gemaakt van de vorming van een afzetfonds (d.i. een fonds, dat tot taak heeft de afzet te stimuleren, bijv. door onpersoonlijke reclame, door ingrijpen als de marktsituatie tijdelijk verslechtert, etc.). Het Centraal Bureau beschikte als organisatie, welke zelf geen handel drijft, niet over de middelen om de kosten, verbonden aan de bevordering van de afzet, uit de gewone inkomsten te bestrijden. In 1947 nam echter de algemene vergadering van het Centraal Bureau het besluit over te gaan tot de vorming van een afzetfonds, waaraan 1% van de omzetten op de veilingen werd afgedragen. In latere jaren werd deze bijdrage gecontinueerd; sinds 1951 bedraagt ze echter 0,7%.

Sedert April 1948 heeft zich een nieuwe ontwikkeling voorgedaan in de opzet van de prijsreguleringen. Was tot dusverre de toestand aldus, dat de kosten van het ondersteunen van de markt ten laste van het L.E.F. kwamen, sinds April 1948 worden deze in eerste instantie door de betrokkenen zelf gedragen. De opzet is in het kort aldus:

De mogelijkheid is geschapen tot het in het leven roepen van zogenaamde productenfondsen. Deze worden ingesteld door het Centraal Bureau, nadat eerst een productencommissie bijeengeroepen is om advies omtrent dit punt uit te brengen. Wanneer het advies van deze commissies gunstig uitvalt en het fonds éénmaal is ingesteld, blijven deze commissies, waarvan de leden steeds telers zijn, die in het productiegebied wonen, bestaan om van tijd tot tijd de vraagstukken, welke zich in verband met de afzet van het product nog voordoen, onder de loupe te nemen. Doel van een productenfonds is het tegengaan van marktbederf in tijden van massale aanvoer. Men tracht dit te bereiken:

1. Door het stellen van o p h o u d p r i j z e n voor op de veiling aangevoerde producten. Een ophoudprijs is een minimumprijs, waarbeneden een product op de veiling niet wordt verhandeld. Producten, welke tegen deze minimumprijs niet worden verkocht, worden uit de markt genomen.
2. Door het aan de telers uitkeren van v e r g o e d i n g s - p r i j z e n voor producten, welke de ophoudprijs niet bereiken. Deze prijs ligt weer beneden de ophoudprijs.

x) De maximumprijsregelingen en de rantsoenering waren reeds in April 1946 ingetrokken, doch de regering zag zich in de loop van hetzelfde jaar genoodzaakt ze tijdelijk voor appels, peren, pruimen en wintergroenten opnieuw in te stellen.

De middelen benodigd voor de uitkering van de vergoedingsprijzen worden verkregen uit heffingen per kg product of per stuk over de totale veilingaanvoer van het betreffende product^{x)}. Is de periode van het massale aanbod aangebroken, dan kan indien nodig uit het door de heffingen gevormde fonds de uitkering der vergoedingsprijzen worden betaald. Bij eventuele tekorten kunnen uit het afzetfonds voor groente voorschotten worden gegeven.

Tot nu toe werden voor de volgende producten minimumprijsfonds ingesteld: in 1948 voor andijvie, spinazie, sla, komkommers, tomaten, bloemkool, rode-, witte- en savoyekool, spruiten, krotten, breekpeen, bos- en waspeen, radijs, peulen, verschillende soorten bonen (pronkbonen, snijbonen, spekbonen, sperciebonen) en vroege aardappelen. In 1949 werden aan deze lijst toegevoegd prei, asperges, augurken en spitskool, appels en peren. In 1950 werden nog fondsen ingesteld voor tuinbonen, aardbeien, frambozen, zwarte bessen, rode bessen en druiven. De fondsen voor de groenten en het zachte fruit werden tot op heden, behalve dat voor breekpeen, alle gecontinueerd. De werking van de fondsen voor het harde fruit (appels en peren) en breekpeen werd na 1949 opgeschort. Men heeft van het begin af ingezien, dat er bij sommige producten in het geheel geen verband bestaat tussen de prijsvorming van partijen van hetzelfde product, wanneer de aanvoerperiode op de veiling verschillend is. Om die reden heeft men dan ook voor enkele producten, met name voor andijvie, sla, spinazie, radijs, bloemkool, witte, gele en rode kool twee fondsen ingesteld (voor andijvie zelfs drie). De grens tussen de onderdelen wordt bepaald door het vaststellen van een datum, waarvoor of waarna het product op de veiling moet zijn aangevoerd. Bij bloemkool bijv. is dit 1 Augustus, bij de overige koolsoorten 1 December. Voor andijvie bestaat er een fonds voor glasandijvie, hetwelk tot 1 Juni loopt, een fonds voor zomerandijvie uit de volle grond van 1 Juni tot 1 September en een fonds voor najaarsandijvie uit de volle grond na 1 September.

Zoals gezegd, elk product, waarvoor een minimumprijfsfonds is ingesteld, brengt in een bepaalde periode - meestal een jaar, soms een gedeelte van een jaar - door middel van heffingen de middelen bijeen, welke nodig zijn om in die periode voor dat product de uitkering van de vergoedingsprijs mogelijk te maken. Indien aan het eind van het jaar blijkt, dat een voordelig saldo resteert, komt dit saldo geheel ten goede aan het fonds, dat het volgende jaar voor dit product zal worden bijeengebracht. Niet voorzien is in de bestemming van het saldo, wanneer in het volgende jaar geen fondsvorming voor het product plaatsvindt. De vergoedingsprijs varieert van 60 tot 80% van de ophoudprijs, afhankelijk van de kwaliteit. Er is dus per product meer dan één vergoedingsprijs, doch slechts één ophoudprijs.

Bij het vaststellen van de ophoud- en vergoedingsprijzen wordt met diverse aspecten rekening gehouden:

1. Het is gewenst, dat de ophoudprijs beneden de kostprijs ligt. Dit is noodzakelijk om de gunstige tendentie tot spreiding van het aanbod niet te belemmeren. De aanvoer van bijna alle groentesoorten vertoont hetzelfde verloop: een korte periode van massale

x) Bovendien kunnen de productenfondsen nog enige inkomsten ontvangen uit de opbrengst der doorgedraaide producten. Wanneer deze niet belangrijk is, mag de veiling er in het algemeen zelf over beschikken. Bij verkoop als veevoer wordt de opbrengst dan bijv. in gelijke parten over veiling en productenfonds verdeeld. Legt de opbrengst nog wel enig gewicht in de schaal, dan geschiedt de verkoop centraal door het Centraal Bureau; de netto-opbrengst komt dan volledig aan het betreffende productenfonds.

- aanvoer, voorafgegaan en gevolgd door een periode met een veel geringere aanvoer. Overschotten treden derhalve als regel op tijdens en kort na de productietop en gaan gepaard met scherpe prijsdalingen. Verder is het zo, dat de productietoppen van een groot aantal groentesoorten niet ver uiteen liggen, zodat bedrijven met een ongeveer gelijk productie-assortiment een gemeenschappelijke periode van dicht opeenvolgende toppen kennen. De ervaring heeft nu geleerd, dat hier soms een natuurlijke sanering optreedt in dié zin, dat men door wijzigingen in de teeltwijze en in het assortiment een spreiding in het aanbod tracht te bereiken, zowel per product als in het assortiment. Door nu een bodem in de markt te brengen, waarbij de ophoudprijzen boven de kostprijzen zouden liggen, zou in belangrijke mate deze economisch gunstige stimulans tot spreiding van het aanbod wegvallen.
2. Hiermede nauw verband houdend is het voorts van belang, dat de minimumprijsregeling niet alleen de spreiding in, doch ook een doelmatiger omvang van het aanbod in totaal helpt bevorderen, door dié productiecapaciteit uit te schakelen, welke relatief het minst geschikt blijkt in een bepaalde aanwending. Dit wordt het beste bereikt door het vaststellen van één minimumprijs, ongeacht de kwaliteitsverschillen, welke ook weer beneden de kostprijs van het betreffende product moet liggen. Dit heeft tot gevolg, dat de vastgestelde minimumprijs een scheiding in de markt teweegbrengt tussen de betere kwaliteiten, welke ten minste tegen de gestelde prijslimiet afzet vinden, en de mindere kwaliteiten, welke deze limiet niet bereiken en uit de markt worden genomen. De telers der uit de markt genomen kwantiteiten ontvangen vervolgens een vergoeding, welke de kosten niet dekt. Daar verondersteld mag worden, dat op langere termijn een zeker verband bestaat tussen de kwaliteit van het product enerzijds en het productiegebied, resp. de teler anderzijds, mag uit dien hoofde worden verwacht, dat er van deze regeling een sanerende invloed op het aanbod zal uitgaan. Het feit, dat er nog een variatie in de vergoedingsprijzen naar kwaliteit is aangebracht heeft op de door de uniforme minimumprijs veroorzaakte "scheiding" uiteraard geen invloed meer, doch bevordert nog wel, dat de druk op een bepaalde teelt (in een bepaald gebied) groter is naarmate de productie-omstandigheden ongunstiger zijn.
 3. In overeenstemming met het onder 1 en 2 vermelde is bepaald, dat, indien de productencommissie van mening is, dat de afzetmogelijkheden van een product in de toekomst in het algemeen of in een bepaalde periode zich ongunstig zullen ontwikkelen, de ophoudprijs op een lager niveau zal worden vastgesteld dan in het omgekeerde geval.
 4. De ophoudprijs van een product, dat verwerkingsmogelijkheden heeft, wordt in de regel hoger gesteld dan voor een product zonder verwerkingsmogelijkheden. Het bestaan van een alternatieve aanwending maakt de positie van het product sterker. Daarenboven is een product met verwerkingsmogelijkheden juist veelal hierop aangewezen. Aangezien tenslotte de kosten van het te verwerken product slechts een gering percentage van de totale eindprijs uitmaken, zijn de fabrikanten over het algemeen in staat redelijke prijzen voor deze producten te betalen, mits zij er zeker van zijn, dat de concurrenten deze producten niet goedkoper in handen krijgen. De afname zal dus practisch niet worden beïnvloed door de hoogte van de ophoudprijs. Integendeel, juist indien de markt een dalende tendentie vertoont, durft een fabrikant eerst op volle capaciteit te gaan werken en in te kopen als het niveau der ophoudprijzen bijna bereikt is.
- Alvorens de vraag te beantwoorden of verwacht mag worden, dat de hierboven weergegeven regeling sanerend zal werken, is het nuttig er op te wijzen, dat de huidige opzet, zoals die sinds April 1948 bestaat,

geen principiële wijziging heeft gebracht. De in het voorgaande ter sprake gekomen begrippen ophoudprijs en vergoedingsprijs zijn niet nieuw en hebben voor de telers sinds voorjaar 1948 geen andere klank of betekenis gekregen. Ook het gestelde doel, het tegengaan van marktbederf in tijden van massale aanvoer, is niet nieuw; het gold evenzeer tijdens de prijsregelingen vóór de bewuste datum in 1948. Resteert derhalve het feit, dat de kosten verbonden aan het ondersteunen van de markt bij de nieuwe opzet in eerste instantie door de betrokkenen zelf worden gedragen. Gezien de onzekere vooruitzichten voor de export wilde men voorkomen, dat eventueel later uitsluitend bij de overheid om steun zou moeten worden aangeklopt.

Wat de sanerende werking betreft zij tenslotte opgemerkt, dat, indien er een wanverhouding is tussen productie- en afzetmogelijkheden, sanering door middel van directe beperking van het aanbod één der methoden is, welke een oplossing kunnen bieden. In beperkte mate komt dit reeds voor (teeltvergunningen). De weg, welke men vooralsnog volgt, is echter een andere en wel deze, dat men in de eerste plaats probeert de opbrengst te vergroten door splitsing van de markt. Een indirecte invloed wordt, zoals vermeld, op de productie uitgeoefend door de minimum- en vergoedingsprijzen beneden de kostprijzen te fixeren, alsmede door de vestigingsvoorwaarden. Eerst indien deze pogingen onvoldoende resultaat opleveren, is directe aanbodbeperking de enig overgebleven weg. De methode van fondsvorming is dus slechts als een sanering van een beperkte strekking te beschouwen. Zij biedt voornamelijk een correctie op de tijdelijke overvoeringen van de markt, zoals die bij tuinbouwproducten nu eenmaal regelmatig optreden, als gevolg van:

- a. de concentratie van het aanbod tot een kort tijdsbestek door plotseling optredende perioden van gunstig weer en
- b. storingen in de afzet.

Het is echter niet bedoeld als redmiddel tegen de gevolgen van een totale overproductie van één of meer producten en kan in zo'n geval om technische redenen geen uitkomst bieden, aangezien er dan tegenover de uitbetaling der vergoedingsprijzen geen of onvoldoende heffingen staan.

§ 4. Exportregelingen

Naast de beïnvloeding van de productie en de prijsvorming door middel van teeltvergunningen en minimumprijzen kan bij de in- en uitvoer met heffingen worden gemanipuleerd, waardoor de prijzen in het binnenland in het kader van de door de regering gevoerde prijspolitiek kunnen worden gehouden. In enkele gevallen is dit na de oorlog toegepast en wel bij de import uit en export naar België.

De controle van de kwaliteit en de sortering bij export over land vindt normaliter plaats aan de grens en bij export over zee in de haven. Soms vindt zij bovendien plaats in de pakloodsen der exporteurs, terwijl als regel op de veilingen een voorkeuring plaatsvindt. De controle geschiedt door het Uitvoer Controle Bureau, dat hier optreedt als uitvoerder van de Landbouw Uitvoerwet van 1938.

De export vindt plaats door de exporteurs voor eigen rekening en risico. Tot goed begrip van de op dit terrein van kracht zijnde regelingen kan het best onderscheid worden gemaakt tussen de export naar België/Luxemburg, de export naar West-Duitsland en de export naar overige landen.

De export van een aantal groente- en fruitproducten naar België en Luxemburg is evenals die van zuivelproducten en eieren onderworpen aan de bepalingen van het Protocol van Luxemburg. Het betreft

hier de uitvoer van tomaten, uien, vroege aardappelen, bloemkool, rode en witte kool, peen, kropsla, witlof, verse bonen en erwten, druiven, appels, peren, kersen, pruimen en aardbeien. Van Belgische resp. Luxemburgse zijde wordt voor deze producten een minimumprijs vastgesteld ter bescherming van de tuinders aldaar. Indien de gemiddelde prijs van een aantal hiertoe uitgekozen Nederlandse veilingen (gewogen gemiddelde) lager is dan de Belgische resp. Luxemburgse minimumprijs legt Nederland bij uitvoer een heffing op ten bedrage van het verschil. De revenuen hiervan vloeien op fifty-fifty basis in Belgisch/Luxemburgse en in Nederlandse kas. Het Nederlandse deel werd in het verleden wel in het L.E.F. gestort; tegenwoordig blijft het ter beschikking van het Bedrijfschap voor Groenten en Fruit, waardoor een waarborg is geschapen, dat het uiteindelijk slechts ten goede van deze sector kan komen.

Indien nodig werken de bepalingen van het Protocol van Luxemburg ook beschermend voor de Nederlandse tuinders. Indien nl. de prijzen van bepaalde Belgische resp. Luxemburgse importproducten te laag zijn in vergelijking tot een door Nederland vastgestelde minimumprijs, kan bij invoer door Nederland een heffing worden ingesteld. Het betreft hier in de praktijk speciaal de invoer van kersen, witlof en bloemkool uit België. De inkomsten van deze heffing worden ook in gelijke delen over beiden landen verdeeld; het Nederlandse deel komt ter beschikking van het Bedrijfschap voor Groenten en Fruit.

De uitvoer van groente en fruit naar West-Duitsland is ter bescherming van de Duitse teler eveneens onderworpen aan een stelsel van minimumexportprijzen. Hier geschiedt de tenuitvoerlegging echter iets anders. Er is een paritaire Duits-Nederlandse commissie ingesteld, waarin vertegenwoordigers van de telers, de handel en de overheid zitting hebben. Deze stelt de minimumexportprijzen vast. Teneinde de zekerheid te verkrijgen, dat er geen fruit beneden de minimumexportprijs wordt uitgevoerd, is men er op de veilingen toe overgegaan tot het en bloc brengen van bepaalde soorten en kwaliteiten. De exporteur krijgt alleen een uitvoermachtiging, wanneer hij tegen of boven de minimumexportprijs uit het bloc koopt. De telers, die het bloc hebben gevormd, krijgen - ieder voor zijn hoeveelheid - de gemiddelde prijs van het bloc.

Alleen de uitvoer naar België en Duitsland is onderworpen aan een stelsel van minimumprijsregelingen. De uitvoer naar overige landen - het Verenigd Koninkrijk en Zweden zijn hiervan wel de belangrijkste - is van Nederlandse zijde geheel vrij.